Septentrion literar

Nr. 1 (64) 2025

Apare din luna Martie, 1999

Revistă a Societății Scriitorilor Români din Cernăuți

SSRC

Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți

Editor: **Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți (SSRC)**

Redacția:
redactor-șef: **Nicolae ȘAPCĂ**
redactor-șef adjunct: **Carolina JITARU**
Design/tehnoredactare: **Mihai ȘAPCĂ**

Colegiul de redacție:
membrii Societății Scriitorilor Români din Cernăuți

Adresa redacției:
58000, Piața Centrală nr. 9, or. Cernăuți

Adresa electronică: **nicolaesapca@gmail.com**

Tipărit la: **PFA Artur Zvoleiko**

Tiraj: **1000 exemplare**

Identificator media: **R30-06435**

Responsabilitatea pentru conținutul textelor publicate în revistă aparține în exclusivitate autorilor

DEPARTAMENTUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni: **www.dprp.gov.ro**

Conținutul acestei publicații nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

SSRC
Societatea Scriitorilor Români din Cernauti

Nicolae ȘAPCĂ

REVENIRE

Cel de-al doilea deceniu al acestui secol a adus daune esențiale literaturii române din regiunea Cernăuți. Ba chiar, vorba românului, a fost o cumpănă pentru literatura română din nordul Bucovinei: au trecut la cele veșnice mai mulți scriitori importanți care constituiau nucleul oamenilor de creație din această zonă, adeseori bătută de soarta istoriei și de valurile nemiloase ce dădeau peste dânsa. În această perioadă ne-au părăsit literații Grigore Bostan, Mircea Lutic, Vasile Tărâțeanu, Grigore Crigan, Dumitru Covalciuc, Ștefan Broască, Ilie T. Zegrea, oamenii de știință Lora Bostan, Ilie Popescu, Ilie Luceac, Alexandrina Cernov, jurnalistul Nicolae Toma...

Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți (SSRC) a rămas aproape pustie după decesul scriitorului Ilie T. Zegrea, fondatorul și unicul ei președinte pe parcursul unui sfert de veac. Uneori, participând cu alți colegi de breaslă la diverse activități fie în România, fie în Republica Moldova, auzeam că „nu mai e nimeni la Cernăuți și nu mai ai la ce să mergi încolo”. Mă rog, fiecare are dreptul la opinie, dar pentru noi, cei puțin mai tineri decât scriitorii bucovineni trecuți la cele veșnice, chiar dacă suntem cam ninși pe la tâmple, era jignitor într-un fel.

SSRC rămăseseră doar cu doi membri oficiali care aveau drept de vot (Marin Gherman și Doina Bojescu), ceea ce a complicat foarte mult procedura de reanimare juridică a acesteia. După o puzderie de formalități ce trebuiau să fie respectate întocmai, trecând și peste unele piedici puse de „binevoitori” (tot de-ai noștri!), „monitorizându-ne” ca nu cumva să ne abatem de la legislația în vigoare, Marin Gherman reușește să completeze lista cu noi membri ai societății și să argumenteze că e timpul organizării adunării la care să fie ales un nou președinte. Adunarea a avut loc în ziua de 11 martie 2024, iar președinte al SSRC a fost ales Nicolae Șapcă. În preajma acestei zile apăruse și întrebarea care mi-a plăcut mult de tot: „oare această șapcă n-o fi prea mare pentru Șapcă?”. Ar fi păcat să nu rămână scrise aceste cuvinte. În rest, timpul va arăta.

Reluarea activității Societății și includerea ei în Registrul Unic de Stat al Organizațiilor, Întreprinderilor și Instituțiilor din Ucraina a însemnat practic înregistrarea acesteia de la început. Așa a cerut legislația, dar ne-am isprăvit, chiar dacă a durat mult timp. Important este că, în prezent, SSRC activează conform legii, desfășurându-și activitatea literară și culturală. Astfel, consider că „la Cernăuți este la cine și la ce veni”. Depinde doar cine și ce caută.

Cine sunt în prezent membri ai Societății Scriitorilor Români din Cernăuți?

Iată lista în ordine alfabetică:

Andrieș (Toacă) Maria
Bâcu Vasile
Bodnariuc Gheorghe, secretar
Bojescu (Staric) Doina
Carlașciuc Vasile
Gherman Marin

Hostiuc Ștefan
Mintencu Dumitru
Robu Vladimir
Șapcă Nicolae, președinte
Ungurean Gheorghe, membru al conducerii
Zâgrea Vitalie, membru al conducerii

Regretabil este faptul că un membru al SSRC de la reconstituire încoace, poetul și rapsodul popular Nicolae Mintencu, nu mai este printre noi.

Desigur ne dorim noi membri, care pot fi primiți în Societate conform Statutului. Scriitorii care sunt cetățeni ai Ucrainei și sunt membri ai Uniunii Scriitorilor din Ucraina, România, Republica Moldova, sunt primiți în rândurile membrilor SSRC doar în baza unei cereri depuse la secretariat. Sediul Societății se află în clădirea Palatului Național din Piața Centrală, nr.9 a orașului Cernăuți.

SSRC activează umăr la umăr cu Societatea pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți (președinte Vasile Bâcu), dar și cu alte ONG-uri care desfășoară activități întru păstrarea și renașterea culturală și spirituală a românilor din Ucraina.

Nu țin să fac aici o dare de seamă a activității Societății Scriitorilor Români din Cernăuți într-un an și jumătate, (va veni și vremea aceasta!), doresc însă să amintesc de evenimentul de la Sinăuți din 3 noiembrie 2024, zi în care am dezvelit o placă memorială cu chipurile a trei scriitori de mare valoare și toți trei originari din acest sat: este vorba de Vasile Tărâțeanu, Ilie Luceac și Ilie T. Zegrea. Nu pot să trec cu vederea faptul că această placă memorială este instalată pe frontispiciul Liceului din Sinăuți, alături de plăcile altor doi scriitori care le-au fost și mentori – Vasile Levițchi și Dumitru Grinciuc.

Odată ales președinte al SSRC, chiar la prima adunare de reconstituire, am spus că unul dintre cele mai importante puncte din programul de lucru va fi reluarea editării revistei Societății Scriitorilor Români din Cernăuți *Septentrion literar*. Și dacă azi, dragă cititorule, ții în mână această revistă, înseamnă că s-a finalizat și procedura de reînregistrare a ei la Consiliul Național pentru Televiziune și Radiodifuziune din Kiev! Considerăm această reușită ca fiind încă un punct realizat din programul nostru de lucru și un pas făcut înainte.

Și în sfârșit, dar nu în ultimul rând: faptul că această revistă astăzi se află pe masa cititorului se datorează Departamentului pentru Românii de Pretutindeni al Guvernului României, care finanțează acest proiect. Mulțumirile și recunoștința noastră!

Ștefan HOSTIUC

Septentrion literar — o revistă aflată la a doua resuscitare

După o pauză de opt ani, *Septentrion literar* își reia apariția. În toată perioada de douăzeci și șase de ani care s-a scurs de la lansarea primului ei număr, publicația a mai înregistrat o regretabilă pauză, suspendându-și apariția între anii 2007-2013. Acum periodicul este reactivat pentru a doua oară ca proiect al aceleiași Societăți a Scriitorilor Români din Cernăuți, resuscitată, la rândul ei, în urmă cu doar câteva luni, de către o relativ tânără echipă de scriitori grupați în jurul poetului și jurnalistului Nicolae Șapcă. Diminuându-se rolul vechii structuri societale în viața literară cernăuțeană (iar ca să fim corecți, pe lângă numeroasele cauze obiective ale acestei diminuări, trebuie să recunoaștem că au existat și destule motive subiective cu efect păgubos asupra dezvoltării literelor din acest urgisit spațiu al limbii române!), noul grup de entuziaști, ținuți (sau retrași prin propria voință) la marginea activității breslei, reușește, în sfârșit, să se coalizeze în jurul cenaclului transfrontalier, moștenit de la generația precedentă, ai cărui fondatori au fost poetul Vasile Tărâțeanu (Cernăuți) și criticul și istoricul literar Gina Puică (Suceava). Acest cenaclu popular, numit simbolic „Mașina cu poeți”, cu toată orientarea sa festivalieră, dacă nu și-a însușit (cel puțin până la această oră) funcția primordială de atelier de creație (funcție pe care și-a îndeplinit-o cu brio Cenaclul literar condus pe vremuri de Vasile Levițchi), a reușit, totuși, să adune în jurul său o pleiadă de tinere condeie și să deștepte elanul creației la un întreg contingent de amatori de literatură care, în diferite etape ale vieții, abandonaseră (din motive personale sau sociale) exercițiul scrisului, lăsând să înmugurească, chiar și la ceas târziu, speranța revenirii la vechea pasiune. Acum, acest grup, animat – cel mai probabil – de ideea ambițioasă de a se transforma în grupare literară (idee pe cât de măreață, pe atât de grevată de sarcini și obligații!), reînvie un periodic abandonat, aflat în adormire din 2017, dar, în același timp, lăsat cu titlu de moștenire (ca nume și tradiție!) de la veteranii scrisului românesc din nordul Bucovinei, trecuți, cei mai mulți, cu barca lui Haron dincolo de miticul râu Lethe. Renașterea Societății Scriitorilor Români din Cernăuți (președinte Nicolae Șapcă) și a organului ei de presă, *Septentrion literar*, aduce bucurie iubitorilor români de literatură din partea nordică a provinciei, tot mai subțiați ca număr, în ultimele decenii, „grație” politicilor educaționale, culturale, mass-media și de divizare identitară artificială, prin care osârdnicii făcători de bine ai mai marilor zilei au fericit comunitatea istorică românească în numele unei mai bune integrări în societatea ucraineană.

Când și cum a fost înființată revista scriitorilor români din Cernăuți, *Septentrion literar*? Ideea editării unei reviste a scriitorilor români din nordul Bucovinei i-a frământat mereu pe oamenii de litere din această parte a provinciei, care, după dezmembrarea U.R.S.S.-ului au nimerit în altă țară decât confrații lor basarabeni, separare care i-a făcut și mai izolați cultural, înstrăinându-i practic de presa literară din Chișinău, unde, de obicei, își publicau textele. La mijlocul anilor 90 ai secolului trecut, un grup de intelectuali români din Cernăuți, au reușit să editeze, cu sprijinul Fundației Culturale Române, primul număr al unei reviste de istorie și cultură, care prelua vechea denumire a ziarului Unirii: Glasul Bucovinei. În prealabil, la aceeași editură a F.C.R., apăruse și Almanahul Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți. Astfel s-au făcut primii pași spre o presă culturală independentă a românilor cernăuțeni. Dar scriitorii își doreau, totuși, o revistă literară, care să le cimenteze și, totodată, să le reprezinte breasla. Inițiativa înființării acesteia a venit din partea unui grup de scriitori din școala profesorului Vasile Levițchi. Poetul Vasile Levițchi a fost cel mai important scriitor român din nordul Bucovinei de după al Doilea Război Mondial. După înlăturarea sa de la conducerea ziarului „Zorile Bucovinei” și a Cenaclului Literar Regional, ambele fondate practic de domnia sa, ca faruri ale culturii române în regiunea Cernăuți (Cenaclul – în 1958; Ziarul – în 1967), poetul se retrage, în 1969, la Universitatea din Cernăuți, ca lector de literatură română, unde adună în jurul său un grup de tineri scriitori, care vor face performanță în pofida izolării lor instituționale. După destrămarea imperiului roșu, Vasile Levițchi se stabilește la Chișinău, unde locuia familia fiului său, Valeriu, și unde va trece la cele veșnice în 1997. La scurt timp după stingerea din viață a mentorului, trei scriitori locali din generația șaptezecistă, Arcadie Suceveanu, Ilie Tudor Zegrea și Ștefan Hostiuc, își dau întâlnire la casa de vacanță a celui ce scrie aceste rânduri, spre a pune la cale proiectul unei reviste literare. Situată într-o pitorească poiană de pe celebrul deal al Țeținei, cu vârful străjuit de turnul televiziunii înfipt în ruinele vechii cetăți voievodale, casa mea de vacanță sau, cum îi spuneam atunci, în stil rusesc, „dacia”, era în stare de șantier (cum a rămas până astăzi), așa că întâlnirea s-a produs la o masă improvizată din cărămizi, cei trei stând pe scaune din cărămizi, consfințind actul inițierii proiectului printr-un mic banchet insolit, cu o sticlă de elixir al tinereții strălucind la soare în mijlocul mesei și o duzină de mere verzi proaspăt rupte din pomii din grădină, care, rostogolite în jurul sticlei, adăugau un surplus de farmec evenimentului.

Înțelegerea noastră inițială a fost ca revista să aibă ca fondatori recent înființata Societate a Scriitorilor Români din Cernăuți și colectivul redacției. Luând ca model tânăra revistă a tinerilor scriitori din Chișinău, Contrafort, președintele Societății, Ilie T. Zegrea, urma să fie directorul publicației, iar Ștefan Hostiuc, redactorul șef al ei. De înregistrarea revistei a rămas să se ocupe viitorul ei director. Procedura de înregistrare trebuia demarată cât mai repede, întrucât ideea era să ne prezentăm la apropiata ediție a Întâlnirii de la Neptun a scriitorilor români de pretutindeni cu primul număr al periodicului. Tipărirea revistei cerea bani. Iar fără înregistrarea oficială a publicației nu se putea obține niciun fel de finanțare, de nicăieri – nici din partea statului (român, bineînțeles), nici din partea vreunui sponsor. La Neptun am plecat, bineînțeles, fără revistă. Ilie motiva întârzierea înregistrării prin absența unei sume de bani ce trebuia plătită ca taxă de înregistrare. La Neptun, împreună cu scriitorii basarabeni, venise în vizită și un om de afaceri din Chișinău. Arcadie Suceveanu, care la acea vreme era vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, îl cunoștea bine pe consilierul omului de afaceri, care, printre altele, era și membru al Uniunii Scriitorilor. Împreună cu Mihai Cimpoi, președintele Uniunii, bun prieteni al bucovinenilor, l-am abordat pe consilierul omului de afaceri, rugându-l să medieze posibilitatea obținerii unei sponsorizări. Omul a scos din buzunar câteva sute de dolari, pe care le-a înmânat prietenește celui ce urma să ducă până la capăt înregistrarea. Nu am aflat niciodată valoarea acelor taxe, iar Certificatul de înregistrare a fost emis cu următorii fonda-

tori: Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți și Ilie T. Zegrea. Ilie n-a dorit, până la urmă, să fie director, ci redactor-șef și, ca fondator, a venit cu lista colegiului de redacție: redactor-șef – Ilie T. Zegrea; redactor-șef adjunct – Ștefan Hostiuc, membri: Arcadie Suceveanu, Grigore Bostan, Grigore Crigan și Dumitru Covalciuc. Povara răspunderii pentru editarea revistei a căzut pe umerii tandemului Zegrea- Hostiuc.

Sosi anul 1999. După sărbătorile de iarnă, ne prezentăm, în doi, la președintele Uniunii Scriitorilor din România cu rugămintea ca Uniunea să finanțeze revista. În mână ținem Certificatul de înregistrare și o mapă plină cu materiale bătute la mașină pentru primul număr de revistă, „Vă felicit, dar n-am bani nici măcar pentru revistele Uniunii, zice Ulici, dar mi-te pentru cele din afară. Încercați la Guvern sau, poate, la Fundația Culturală Română... Uite, revista Luceafărul aparține Uniunii, dar o finanțează Fundația Luceafărul..." Noi nu ne lăsăm respinși din prima, insistăm să se găsească totuși o cât de mică posibilitate pentru a putea fi finanțată și revista noastră. Nu cerem bani decât doar pentru tipar. „Scrieți o cerere și o vom discuta la ședința de Consiliu, dar șansele, să știți, sunt foarte, foarte mici..." Zegrea zice: „Scrie tu, Ștefan, că ai mai bun condei pentru cereri." „Nu, dragă, îi răspund, n-am niciun fel de condei. Doar dacă mi-l împrumuți tu..." Zegrea avea un toc cu peniță de aur, pe care nu-l dădea nimănui nici măcar să-l pipăie, nu să și scrie cu el. Asta ar fi fost o profanare a neprețuitei penițe prin care aurul poeziei curgea odată cu cerneala. Dar gravitatea cererii depășea neîntrecutul orgoliu de unic mânuitor al mirificei scule făcătoare de minuni în arta scrisului, așa că, fără multă zăbavă, mă văd așternând pe hârtie o banală cerere scrisă în fugă cu peniță de aur. Dar cererea o formulez, totuși, nu către Uniune, căci îmi era clar că pe banii Uniunii nu avem nicio șansă să scoatem revista, ci către Fundația Luceafărul, sub care am caligrafiat cu grijă numele președintelui Ulici. Ca să-i distrag atenția de la adresatul cererii, îi întind și tocul cu penița de aur, cu care domnia sa își pune, fără să cugete prea mult, rezoluția „Aviz favorabil" și semnează grăbit, sucind stiloul și frângând o jumătate din mult prea fragila peniță de aur. Zegrea, care urmărea cu inima strânsă cum i se exploatează stiloul, scoate dintr-odată un „Ah!" înăbușit, care parcă-l trezi la realitate pe neatentul semnatar, acesta observând abia atunci că și-a dat practic acordul pentru tipărirea revistei prin Fundația Luceafărul, pe care o conducea împreună cu prozatorul Marius Tupan, redactorul-șef al revistei Luceafărul. Ulici era un om deosebit. Avea o memorie fantastică. Ținea minte numele fiecărui membru al Uniunii, oricât de neînsemnat și de oriunde ar fi fost. Ridică ochii de pe cerere, zâmbi prietenos, apoi dădu din mână vrând parcă să spună că, de, la urma urmei, nu e mare paguba, nici pentru el, nici pentru Zegrea: „Fie și așa. Vă tipăresc primul număr, dar nu mai mult. Încercați să obțineți finanțare de la Departament sau de la Fundație, că ei pentru asta iau bani de la stat." Zis și făcut. Dar nu chiar dintr-un foc, ci printre picături, căci nimeni nu sta să se joace cu machetarea unei reviste străine, lăsând la o parte lucrul de bază. Cu atât mai mult că nu era vorba de o simplă machetare, ci de elaborarea unui nou concept de revistă. Ilie Zegrea plecă la Cernăuți (căci avea servici, era redactor la Radio regional), lăsându-mă să mă ocup singur mai departe de proiect: să fac arhitectura revistei, să stilizez textele prea puțin cioplite, să fac corectura, să mă ocup de tipar, să ridic revista de la tipografie etc. Am avut șansa să concep arhitectura revistei cu un designer foarte iscusit, Liviu Crișan. Munca la revista Luceafărul era pentru el al doilea job, pe care-l începea de cu seară și putea să-l termine tocmai în zorii dimineții. Tehnoredactarea se făcea în programul QuarkXPress, revista imprimându-se pe calc, format A3, 16 pagini. Calcul era dus la tipografie cu mașina. Fundația Luceafărul colabora cu tipografia „Semne" aflată la marginea orașului.

În mapa cu materiale aduse de Zegrea se aflau și câteva producții grafice ale pictorului Ion Vatamaniță din Coșuleni. Am ales dintre ele, pentru siglă, o schiță cu vechiul Ringplatz al Cernăuțiului. Ne-am jucat mult până i-am găsit locul potrivit. Pe la sfârșitul lunii martie 1999, după multă migală și nopți nedormite, am văzut revista tipărită. Pe pagina 1, sub titlul publicației, erau prezentate titlurile principale însoțite de fotografiile autorilor. Între autori: Vasile Levițchi (eseu), Arcadie Suceveanu (eseu), Mihai Cimpoi (comentariu privind constantele poeziei bucovinene), Ștefan Hostiuc (reflecții privind polemica din presa românească în legătură cu mitul Eminescu), Grigore Bostan (studiu de folclor bucovinean), Grigore Crigan (proză), Ilie T. Zegrea (poezie), Rodica Ursuleac (poezie tânără). Cronica literară lua în discuție volumul de versuri Perioada albastră de Grigore Chiper. Pe frontispiciul revistei se mai afla editorialul „Sub steaua lui Eminescu" semnat de Ștefan Hostiuc, un „Cuvânt la început de drum" al președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Laurențiu Ulici, și un „Argument" al proiectului, scris de Grigore C. Bostan. La apariția primului număr, Marius Tupan, redactorul șef al revistei Luceafărul, semnala pe pagina a patra a revistei Lucefărul, sub fotografia redactorului-șef adjunct al revistei Septentrion literar din cadrul galeriei cu poze reprezentative din viața Uniunii Scriitorilor din România: „Zile și nopți, Ștefan Hostiuc ne-a terorizat redacția pentru a tipări revista scriitorilor români din Cernăuți, Septentrion literar. Să fie într-un ceas bun." (Luceafărul, nr.12 din 31 martie 1999).

Presa de cultură din România a salutat călduros apariția revistei. România literară îi consacră, la rubrica „Revista revistelor" din nr.15/1999 o jumătate de pagină. Exigentul Cronicar de la România literară apreciază că realizatorii revistei Septentrion literar „își propun cu toții înnoirea paradigmei literare prin receptivitatea la tot ce apare nou în spațiul lingvistic românesc, scoaterea cititorului românofon din nordul Bucovinei din izolarea lui culturală. Universitarul cernăuțean, Grigore C. Bostan, explică într-un argument programul noii publicații (...) Textele publicate în numărul inaugural, menționează în continuare Cronicarul, ilustrează acest program modern și deschis. Ștefan Hostiuc (cel mai harnic dintre redactorii revistei, asumându-și, pe lângă editorial și note redacționale, revista revistelor și pagina cu genericul «Teme, probleme, dileme») intervine și el în discuția, ce a făcut atâta vâlvă, despre Eminescu, păstrând inteligent cumpăna dintre extreme și analizând atât primejdiile fetișizării și ale manipulării politice a poetului național, cât și excesele iconoclastice." Cronicarul de la cea mai importantă revistă literară din România se declară încântat de „cernăuțenii pe care-i descoperim acum, cu mare interes și cu surpriza că scriu într-o limbă literară foarte corectă, modernă și expresivă, cu nimic marcată de izolarea de pe vremea sovietelor".

Complimentul Cronicarului de la România literară făcut autorilor revistei ca posesori ai unui limbaj îngrijit confirmă necesitatea prezenței în redacție a unui redactor de limbă, capabil să corecteze și chiar să stilizeze, unde este cazul, textele alese spre publicare, înainte ca acestea să fie vărsate de tehnoredactor în paginile revistei. Pentru o revistă literară editată la Cernăuți, o asemenea funcție în organigrama redacției este absolut obligatorie, în cazul în care nu și-o asumă chiar redactorul-șef, dacă acesta chiar știe carte. Tipicar de felul meu, mi-am asumat această grea misiune de stilist pentru toate numerele de Septentrion literar pe care le-am îngrijit, pregătind cât am putut de conștiincios textele înainte de a le trimite designerului, iar uneori și după obținerea PDR-ului. Cel ce execută această obositoare muncă nu va fi cunoscut niciodată de cititor, în schimb revista va fi admirată.

Într-o cronică de revistă apărută în unul din ziarele cele mai importante din România anilor 90, Adevărul (din 17 aprilie 1999), scriitorul C. Stănescu vede astfel rostul revistei cernăuțene: „În provinciile răpite, stimularea fricii de a fi român are o lungă tradiție și ea nu poate fi învinsă, ori măcar ținută în loc, decât doar prin consolidarea culturală a sentimentului național: școli, reviste, instituții. De aceea, apariția (....) unei reviste a scriitorilor români din

Cernăuți, sub titlul Septentrion literar, poate fi socotită o veritabilă victorie, un semn de renaștere națională prin cultură, potrivit visului umanist, mereu actual al lui Eminescu...” Și Contrafort-ul din Chișinău salută, în nr. 4 din aprilie 1999, apariția Septentrionului literar. Iar revista Curierul românesc al Fundației Culturale Române, în nr.5 din mai 1999, apreciază că „în Septentrion literar, colegii de condei cernăuțeni își găsesc bun ogor în care sămânța va rodi, sper, biblic: din una, o sută...” La fel, celebra revistă clujeană Steaua, reproducând un pasaj din cuvântul inaugural al președintelui Ulici de pe prima pagină a Septentrionului..., opinează în nr. 5-6 din mai-iunie 1999: „O nouă revistă literară, oriunde ar apărea, reprezintă un adevărat eveniment în spațiul unei culturi. Iar atunci când se editează la Cernăuți, sub direcția colegilor noștri de acolo, e un motiv în plus de bucurie și încântare. Sunt cuvintele (la care subscriem) cu care Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor din România, salută revista Septentrion literar, al cărei prim număr a apărut în martie a. c.” În Bucovina literară, Nicolae Cârlan, salută „fără surle și tobe ridicole, ivirea unei reviste stringent necesare la Cernăuți”. „E de remarcat, notează cronicarul, că revista nu aspiră să se cantoneze într-un provincialism improductiv.” Grăitoare și, totodată, stimulativă este concluzia la care ajunge poetul Nicolae Prelipceanu în România liberă din 30 martie 1999: „Un număr de revistă interesant și promițător. Rămâne de văzut dacă statul român prin fondurile sale specifice, va susține o inițiativă care n-ar trebui să rămână în acest stadiu.”

Septentrion literar

Revistă a scriitorilor români din Cernăuți — ANUL I Nr. 1, Martie 1999

SUB STEAUA LUI EMINESCU

Despre destinul culturii românești în orașul Bucovinei. Reuniunea scriitorilor români din Cernăuți

Un eseu de Vasile LEVITCHI

Emisferele de Magdeburg, eseuri de Aurelia SUCEVEANU

Mihai CIMPOI despre constantele poeziei bucovinene

Eminescu și (Ș)acrul critic, un eseu de Stefan HOSTIUC

Proză — Grigore CRIGAN

Un studiu de folclor bucovinean de Grigore C. BOSTAN

Poezie tânără — Radia URSULEAC

Ela T. ZEGREA — Versuri

LA ÎNCEPUT DE DRUM

ARGUMENT

Grigore C. BOSTAN

După apariția, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România și a Fundației Luceafărul, a primului număr de revistă, am hotărât cu Zegrea să ne încercăm norocul la Fundația Culturală Română, poate obținem finanțare pentru următoarele ediții. Pe președintele Fundației îl cunoșteam bine, întrucât făceam parte din echipa redacțională a revistei Glasul Bucovinei, editată de Fundație, chiar de la apariția primului ei număr (1994). Dar Buzura nu se avea bine cu Ulici și ne-a tăiat-o scurt: „Cu dânsul ați început, cu el mergeți mai departe. Revista dumneavoastră ar putea să apară la noi doar ca supliment literar la revista Glasul Bucovinei.” Zegrea, care era pe atunci la cuțite cu Alexandrina Cernov, nici nu voia să audă de o asemenea variantă. Orgolios cum era, nu concepea să împartă cu nimeni conducerea revistei. Așa că unica soluție de a menține în viață periodicul era să obținem finanțare de la Departamentul pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare. Secretar de stat la D.R.R.H. era pe atunci Viorel Badea. Dar n-am ajuns la el. Ne-a sprijinit mai cu seamă Antonie Popescu, care, din câte îmi aduc aminte, era director. Pe Toni îl cunoșteam de pe când activa în Liga Studenților de la Universitatea București.

În perioada cât am lucrat împreună cu Zegrea la editarea revistei (1999-1007) am avut noroc de responsabili de proiect, din partea D.R.R.H., foarte cumsecade. Dacă ar fi să le amintesc numele în ordine cronologică aș începe cu doamna Eugenia Vatcu și colega dânsei, Georgeta Holban-Grasu, senioare amabile, dedicate cu trup și suflet cauzei românilor din afara granițelor țării, care munceau acolo cu dăruire de când fusese înființat Departamentul (1998). Deși aveau tot motivul să fie supărate pe Zegrea pentru niște jigniri neîntemeiate din anii precedenți (când doamnele veniseră cu niște donații de carte la Cernăuți), ele nu-i purtau pică, ba chiar îl tratau cu deosebit respect, admirându-i poeziile. (Mereu încrezut că întotdeauna și în toate are dreptate, Ilie considera atitudinea lor, ca și a multor altora, ca absolut firească). Frumoase amintiri ne-au lăsat și mult mai tinerele doamne Felicia Crăciun și Dora Olaru, pe cât de bune profesioniste, pe atât de afabile, delicate și binevoitoare. Aș încheia evocările cu menționarea numelui foarte tânărului, pe atunci, Radu Cosma, absolvent al Facultății de Teologie, proaspăt angajat la Departament, care, din câte îmi aduc aminte, a fost și ultimul responsabil de proiect pentru editarea Septentrionului literar în perioada când mai eram acolo redactor-șef adjunct.

În 2000, deși începusem să primim finanțare de la Departament, revista a continuat să apară tot la București, îngrijită de redactorul-șef adjunct și tehnoredactată de designerii revistei Luceafărul (Liviu Crișan și Mariana Bunescu). Mi-aduc aminte că, spre sfârșitul anului, abia am reușit s-o scot la capăt cu editarea ultimelor două numere (noiembrie-decembrie) ale revistei. Aveam calcul revistei în geanta-diplomat când am sosit la mijlocul lui noiembrie 2000 din București la Chișinău, la Simpozionul „Bucovina de ieri și de azi: istorie, cultură, civilizație”. Trebuia să i le transmit redactorului-șef spre a le preda la Tipografia Regională din Cernăuți, cu care Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți avea contract de tipărire a nouă numere ale revistei Septentrion literar pe anul 2000. Acestea erau ultimele și trebuiau să apară într-un singur număr, dublu. Dar redactorul-șef, sosit și el la Simpozion, împreună cu Gociu, Tărâțeanu și alți colegi scriitori, nu mai vrea să-l primească, refuzând brusc să mai colaboreze cu mine din cauza unui conflict al său cu poetul Arcadie Opaiț, care-l acționase în judecată pentru calomnie. Zegrea, pe care câteodată gura îl cam lua pe dinainte, stârnise zvonul că eu aș fi fost „negrul” care i-am scris lui Opaiț poeziile din cartea sa de debut (editată la Chișinău), ceea ce nu era adevărat. Faptul că i-am stilizat câteva texte, care urmau să fie publicate în revista Glasul Bucovinei, din al cărei colectiv de redacție făceam parte, ca redactor literar, e adevărat, dar a stiliza un text străin nu înseamnă a-l scrie ca text propriu. Și nici nu păstram textul cu corecturi. Cu atât mai mult că, în timp ce eu pregăteam versurile lui Arcadie Opaiț pentru tipar, autorul lor se certă cu redactorul-șef al revistei, Alexandrina Cernov, așa că versurile sale rămăseseră nepublicate în revistă. Zegrea îmi cunoștea foarte bine exigențele lingvistice, pentru că nici textele sale din edițiile Septentrionului literar pe care le îngrijeam, altele decât cele scrise în versuri, nu rămâneau nețesălate. Acum, strâns cu ușa procedurii juridice, Ilie aștepta să-i țin partea, în proces, și să-i confirm afirmațiile în fața completului de judecată. Asta nu puteam s-o fac decât doar dacă aș fi acceptat să mă las acuzat, ca și prietenul meu, de calomnie. Nu aveam probe pentru a demonstra ceea ce dânsul dorea, și mă miram cum de el nu înțelege lucrul acesta. Oricum, e o poveste lungă, ale cărei amănunte nu pot fi obiectul acestui articol. Aici voiam să spun doar un lucru, acela că prietenul și colegul de redacție m-a lăsat descoperit cu un număr dublu de revistă, pentru care a trebuit să plătesc cu bani împrumutați designerul și tipografia ca să scot revista din impas, spre a nu crea dificultăți de finanțare pentru anul următor. Până la urmă numărul cu pricina a fost tipărit la Editura Semne din București, prin mijlocirea Fundației Luceafărul (m-a ajutat și Marius Tupan). Zegrea a făcut deconturile ca și pentru celelalte șapte numere din

2000, și am putut să obținem finanțare pentru anul 2001, numai că foarte târziu, la sfârșit de an. Am reușit să scoatem un singur număr de revistă, iar pe restul banilor redactorul-șef a procurat hârtie tipografică, ca rezervă pentru alte numere. În 2002, ne-am împărțim cu rolurile. Zegrea a luat asupra sa editarea și tipărirea numerelor 1 și 2 la Tipografia Regională Cernăuți și, respectiv, Tipografia Raională Hliboca, iar eu mi-am asumat editarea la București a numărului dublu 3-4, „Ediție specială Arcadie Suceveanu" (care tocmai împlinea 50 de ani).

Începând cu nr.6-7 (VII-VIII), septembrie-octombrie 2000, revista va avea specificat pe prima pagină sau în caseta redacțională de la pag.2: „Exemplar gratuit" / „Se difuzează gratuit". În perioada 2003-2007, revista fa fi tipărită exclusiv la Cernăuți (Tipografia raională Hliboca), iar numele finanțatorului nu va mai fi afișat în revistă (pentru a o feri de atacuri din partea unor autorități ucrainene). Responsabilii de ediții, Ilie T. Zegrea și Ștefan Hostiuc, semnează, pe rând, editorialele edițiilor pe care le îngrijesc.

În anii 2006-2007, mi-a venit ideea să realizez câteva ediții speciale, care să rămână în biblioteci ca repere necesare celor ce vor dori să cerceteze activitatea unor scriitori bucovineni. Astfel în 2006 apare „Ediția specială Vasile Levițchi" (nr. 5), iar în 2007 „Ediția specială Ion Vatamanu" (nr. 4) și „Ediția specială Mihai Cimpoi și literele bucovinene" (nr. 5-6).

Și pentru anul 2008 revista obține finanțare, dar nu o fructifică. Cu toate insistențele noastre, ale lui Arcadie Suceveanu și chiar ale lui Marin Mincu, cunoscut critic literar, aflat în vizită la Cernăuți în toamna anului 2008 cu prilejul simpozionului „Paul Celan", Ilie T. Zegrea a refuzat categoric să mai editeze revista. Cauza declarată de redactorul-șef era acordarea cu întârziere a finanțării. Dar cauza reală a fost alta. Frica. Frica că nu va putea să obțină pensia de funcționar de stat. Și într-adevăr, acest pericol chiar exista, dar el avea prea puțină legătură cu revista. E o poveste delicată și nu e locul și nici cazul să o luăm aici în discuție. E o temă de interviu, nu de analiză sau comentariu. Cert e că din acel moment tandemul nostru nu a mai funcționat. Eu mi-am dezvoltat revista Mesager bucovinean, care are cu totul alt profil. Iar Ilie a lăsat în suspans apariția Septentrionului literar până în anul 2013, când a inițiat o altă serie, într-o altă formulă grafică și editorială.

Reluată în 2013, revista va apărea la Cernăuți, în primii trei ani (2013-2015) cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni, iar în ultimul an (2017), cu sprijinul Ministerului pentru Românii de Pretutindeni. În 2016 „Septentrion literar" nu apare. Între anii 2013-2017, revista este tipărită la Tipografia Druk Art din Cernăuți. În 2018, nemaiobținând finanțare de la guvern, noua serie își încetează apariția.

Rezumând, putem spune că, din 1999 până în 2017 revista Septentrion literar a apărut în două serii: seria veche (perioada 1999-2007), și seria nouă (perioada 2013-2017). Cele 45 de numere din vechea serie apar în format A3, 16 pag., interior alb-negru, prima și ultima pagină – în două culori (neagră și albastră), cu următoarea periodicitate: în 1999 – 1 nr., în 2000 – 4 nr.; în 2002 – 4 nr.; în 2003 – 5 nr.; în 2004 – 10 nr.; în 2005 – 4 nr.; în 2006 – 3 nr.; în 2007 – 6 nr. Tirajul (1000 exemplare) e specificat abia începând cu nr.1-2 (XL-XLI) din 2007. În seria noua a revistei vor fi tipărite, pe parcursul a patru ani, 18 numere (majoritatea duble), format A4, 32 pagini, coperta și interiorul alb-negru, având următoarea periodicitate: în 2013 – 4 nr.; în 2014 – 3 nr.; în 2015 – 5 nr.; în 2017 – 6 nr. Deși în 2013 revista își anunță apariția în serie nouă, anii de apariție și numerotarea edițiilor continuă șirul seriei vechi (de până la 2007), ultimul număr din seria nouă, 63-63 (3-4/2017), fiind marcat cu anul XVIII. Tirajul în noua serie este tot de 1000 exemplare, difuzate gratuit.

Septentrion literar este unica publicație periodică literară românească din Ucraina postbelică. Revista reflectă activitatea scriitorilor români din nordul Bucovinei, publică literatură artistică, cronici, comentarii și portrete literare, interviuri cu scriitori, articole pe teme de cultură, educație școlară, analize politice. Textele cu tematică istorică au ca obiect de studiu trecutul Bucovinei și apar sub rubricile: „Repere istorice" (de Mircea Pahomi), „Arhivarius" (de Dragoș Olaru), „Pagini de arhivă" (de Aurel Rău), „File din istoria Bucovinei" (de Constantin Ungureanu), „Dreptul la opinie" (de Pavel Țugui), „Personalități bucovinene" (de diverși autori) ș.a. Primul număr din vechea serie fiind finanțat de Uniunea Scriitorilor din România, președintele Uniunii, Laurențiu Ulici, publică, pe prima pagină, un scurt cuvânt de început de drum. Alături, Ștefan Hostiuc semnează articolul de fond „Sub steaua lui Eminescu", iar Grigore C. Bostan, argumentează necesitatea apariției revistei. Pentru partea nordică a Bucovinei, Septentrion literar servește drept mijloc de promovare a scriitorilor români din Cernăuți, de lansare a tinerilor talente literare din regiune, de analiză politică și culturală și de reflectare istorică a trecutului provinciei, iar pentru cititorul din România, revista se prezintă ca un mijloc de cunoaștere a procesului literar românesc de dincolo de frontiera nordică a țării.

Publicația colaborează cu scriitori din Republica Moldova și România, preia din presa suceveană, în special din „Bucovina literară", diverse articole spre a le face cunoscute cititorului cernăuțean. Include texte ale unor autori din diaspora. În seria veche, publică și câteva ediții speciale îngrijite de Ștefan Hostiuc și dedicate unor scriitori bucovineni reprezentativi: Arcadie Suceveanu (nr.3-4/2002), Vasile Levițchi (nr.5/2006), Ion Vatamanu (nr.4/2007), Mihai Cimpoi (5-6/2007).

Publicul țintă al revistei este comunitatea istorică românească din nordul Bucovinei, de unde și titlul Septentrion literar.

Colegiul de redacție anunțat (în ordine alfabetică) în caseta primului număr de revistă este format din scriitorii cernăuțeni: Grigore C. Bostan, Dumitru Covalciuc, Grigore Crigan, Ștefaan Hostiuc (redactor-șef adjunct), Arcadie Suceveanu și Ilie Tudor Zegrea (redactor-șef). În numărul următor, se fac modificări în colegiul de redacție. Dumitru Covalciuc este înlocuit cu Mircea Lutic. Acestora se alătură, începând cu nr.1(XXII) din 2004, Simion Gociu și Vasile Tărâțeanu. Iar începând cu nr.1(XXXIII) din 2005, numărul membrilor colegiului de redacție scade cu un nume, din cauza morții subite a profesorului universitar Grigore C. Bostan.

Seria nouă începe, în 2013 cu un colegiu redacțional ușor modificat: Ilie Tudor Zegrea (redactor-șef), Gritore Crigan, Simion Gociu, Ștefan Hostiuc, Ilie Luceac, Mircea Lutic, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărâțeanu. În 2015 din colegiul redacției vor mai face parte: Doina Bojescu, Ștefan Broască, Marin Gherman și Dragoș Olaru.

Revista nu a obținut premii, dar a fost bine cotată în presa din Ucraina, România și republica Moldova.

Referințe bibliografice privind revista Septentrion literar: Nicolae Prelipceanu, Scriitorii români din nordul Bucovinei au o revistă, în „România liberă", 30 martie 1999; Cronicar, Cernăuțenii noștri, în „România literară", nr.15 (anul XXXII) din 14-20 aprilie 1999; Cronicar, „Pahod na Sibir" prin „dulcea Bucovină", în „Adevărul", anul VI, Nr.4(54), aprilie 1999; Nicolae Cârlan, în "Bucovina literară", nr.3-4(97-98), martie-aprilie 1999; I.P.A., în „Steaua", nr.5-6, Anul I, mai-iunie 1999; „Curierul Româmesc", nr.5 (148), mai 1999; Doina Cernica, O lectură necesară la Suceava și la București, în „Crai nou", 13 ianuarie 2018.

Acum vedem că revista își reia apariția. Cel mai probabil, cu un statut refăcut. Va fi o nouă serie? Ori poate doar o nouă formulă de revistă începe cu acest număr? E o întrebare la care vom putea răspunde după ce vom ține în mână periodicul proaspăt ieșit de sub tipar și îi vom vedea numerotarea. Dar asta contează mai puțin. Important e ca noua echipă redacțională să dea un suflu nou publicației, făcând-o cât mai atractivă și asigurându-i continuitatea fără sincope sau alte metehne care au cariat-o până acum.

Arcadie SUCEVEANU

Poetul în grădina lui Akademos

Vorbim azi despre Ion Hadârcă – poetul, publicistul, eseistul, traducătorul, politicianul și omul cetății, vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei – ca despre o puternică personalitate a culturii și literaturii române, despre un adevărat grădinar de sentimente și idei, care a avut mereu în față modelele clasice, dar și pe cele ale modernității și postmodernității creatoare. Un scriitor și un intelectual cu lecturi serioase, trecut, cum se zice, prin bibliotecă, ale cărui texte și demersuri sunt susținute de cunoștințe vaste și de un suport cultural-filozofic mereu actualizat. Peniței sale aparțin atâtea poezii ale luptei și deșteptării noastre naționale, unele devenite șlagăre (Cetățile albe, Libertate ș.a.), percutante pagini de publicistică „basarabeană", dar și poezii parodice și pamfletare, de o devastatoare virulență și ironie, grațioase sonete de dragoste (volumul Sonetariu), scrise parcă pe gingașe petale de crin...

Poet orfic în prima sa fază, dar și maestru al calambururilor, mai cu seamă în ultima perioadă, Ion Hadârcă cultivă atât constructivismul, cât și deconstructivismul; prima ipostază presupune, cum se știe, perfecțiune, armonie, formalizare, cea de-a doua – subminare, deformalizare, ironie, colaj. Dar, ceea ce îl deosebește de alți poeți postmoderniști, e faptul că la el expresia ludică și ironia se conjugă fericit cu echilibrul ideatic și cu emoția lirică. Altfel spus, spiritul ludic nu bruiază, așa cum se întâmplă în alte multe cazuri, sensul ideatic și nu diminuează comunicarea lirică. Așa se explică faptul că acestui tip de poezie nu-i este străină nici lupta pe baricade, nici șoapta de dragoste, după cum nu-i este străină nici ideea, nici sentimentul, iar forma prozodică poate fi, în funcție de starea pe care o exprimă, atât versul rimat și ritmat cu rigurozitate, atât suava matriță a sonetului, cât și expresia ludică ori chiar prozastică, impregnată, cum spuneam, de spirit ludic și ironie.

Poetul lucrează adânc și de foarte multă vreme în noua paradigmă poetică. Încă începând cu volumul Ambasadorul Atlantidei (1996), continuând cu Helenice (1998), și până la apariţiile din ultima perioadă, între care Dezinfecția de frontieră (2001), Arta obsesiei (2005), Gheara de fum (2007), Memoria celulozei (2007), Pianul din abator (2008), Ușa flămândă (2018), Nelinişti asimetrice (2021) ș.a., el sapă în mai multe zone, inclusiv în cea a livrescului și a abstractismului fantast, caută însușiri poetice în lucrurile și întâmplările cele mai derizorii, cu o capacitate de invenție verbală remarcabilă, cu o demonică plăcere ludică de a strica vechile relații dintre cuvinte și de a crea altele noi, „tautofonice", încărcate de sensuri „subversive". Așa cum se întâmplă, de pildă, în acest fascinant poem, Zero, zăvorul absolut, preluat din placheta Ușa flămândă (Editura Junimea, Iași, 2018): „Eroul zecelui zeroul /preface-n mandarin pe Unul /pe altu-l poartă ca nebunul /din cota zero-n ziua ziru /sorbindu-i zestrea zeitudinii: /să-i stea mai cool /pleșuv și nul //vezi sire vine sirachiru / ferește moaca de sechiru //... prea cenușiul cardinal /al numerelor infinitezimale /maternitate sau Bellu? /Prut Colțea sau Armaghedon? /Sau untul roții lui Hermes /hermeneutul stirpei sire /la fețele de regi date cu var? / rotund calvar? /perfectul sipete /al etanșării /și-al dezolării /cerc polar? //îi dai un link și-ți dă /un cotelit mongol prin stepa slavă /ba cal ba șeaua ceși pierdu potcoava //hei sire pleacă sirachiru /basca de-a dura pe claviru".

În mai toate cărțile lui Ion Hadârcă prevalează poemele cu caracter social, concret-existențiale, conținând aluzii și referințe mai directe sau mai voalate la istoria şi la realitatea basarabeană de ieri şi de azi. Unele (Saltimbecilia, Laboratorul de idei imperiale, Cântecel comic, Magog, marele mag, Secetă de iunie, 2015, Trece Crist, Sângerei, Prin hei-ruptul capului, Computerul Cantemir, și încă multe altele) par a fi inspirate direct din realitatea basarabeană ori din viața parlamentară chișinăuiană și bucureșteană, necesitând o descifrare pentru cei neavizați, ele fiind concepute ca niște ironii lirice la adresa imbecilităților de tot soiul cu care autorul – în calitatea sa de parlamentar cu mai multe mandate, la Moscova, Chișinău și București – era nevoit să-și desfete, aproape zilnic, auzul. Dar aceste poeme nu conțin, cum s-ar putea crede, versuri facile, patetice; spiritul lor este al meditației filozofice, gestul patetic-pamfletar de odinioară, ce făcea la sfârșitul anilor '80 să freamăte mulțimile în piețe, a fost înlocuit de fantezismul ludic, de sarcasmul vitriolant și devastator. Iată începutul poemului Scrisoarea Scrisorii I către Scrisoarea a III-a, cu care se deschide volumul Arta obsesiei (2005): „servus soro / ce mai zici? dar nu mai sta așa-nțepată //de ce fierbe viitoru-n mămăligă mă întrebi? //de-ce-bal traian mitică ion luca caramitru? //dacă tu știai latina de trei zile-coa' luai //acuma bacalaureatul și nu-mi vânai //păsările mii la pasarela Vienei clasice //încă valsând sub Strauss Iosif (nu Djugașvili //știi tu bine, cel decorat cu Pana de Lebădă //mâncată de... mă rog) să nu sfidăm //standardele comunității cu maneaua /dar, apropo, de ce te dai a III-a când ești, /de fapt, a patra din falangă sau prima /dintre toate cum zice tata-ntr-o țidulă /către Timaios, iar Bill Gats în Tratatul /de grafologie zice că noi în general nu existăm...".

În spatele măștilor de spectacol grotesc se poate citi cu ușurință sentimentul tragic al existenței în lumea de azi, fizionomia deformată a timpului pe care îl trăim, așa cum se prezintă și în această mică satiră, intitulată Papa Francisc, Președintele României: „De când a intrat în starea de Țară /Această țară n-a avut președinți, /A avut regi, domnitori, dictatori / Și câteva candidaturi /De pepene roșu, de pepene galben /Sau ceva vinețiu-incolor. /Despre alții ce să mai vorbim? /Poate Arsenie Boca, Daniil Sihastru, /Badea Mihai sau poate /Hagi, Gimnasta de 10 sau /Copilul coroanei-trofeu de Wimbledon... //Și iată minunea: /Pentru trei zile soseşte Pontiful /Și totuși habbemus. //Am uitat de ură, de pizmă /Și de capra vecinului. /De trei zile-ncoace /În Grădina Maicii Domnului /Se așterne pacea. /Toate confesiunile calcă iarba /Aceleeași pășuni, iar opoziția /Dă mâna cu poziția /Și sărută aceeași cruce, /Aceeași icoană din același altar. /De odată toate provinciile /Prind să lăcrimeze beatificate /Și triluri de mierlă, de filomelă /Răsună mirific peste întreaga Grădină./ Din păcate, numai pentru trei zile, /Doar pentru trei, /Până când din nou /Mâța referendumului /Trece suverană printre noi..., 2 iunie 2019".

Poeta doctus, cu lecturi întinse, cunoscător al filozofiilor și mitologiilor lumii, Ion Hadârcă știe să gloseze pe orice temă, pe marginea unui precept filozofic sau a unei banale întâmplări cotidiene, stăpânit de o irepresibilă voluptate de a-și schimba din când în când registrele, ca un virtuos pianist care exersează cu aceeași dezinvoltură atât arii, cât și sonate ori mici lieduri; de a apropia cuvinte venite din domenii diferite și de a da naștere unor eufonii insolite. Redutabil cavaler al formelor fixe, în ultima vreme el tot mai des preferă să-și dezbrace haina clasicității constrângătoare și să iasă din „canon", lăsându-se sedus de jocurile textual-postmoderniste. Tradiționalismului îi ia locul tot mai mult șarja ironică, viziunea parabolică, imaginile paradoxale, uneori de-a dreptul suprarealiste: „Aloalo / aloaloe/ acolo /nu-i nimeni /răspunde o zebră /nu-i nimeni /în (b)arca lui noe /firu-i fierbinte /pământul /e-n febră /și numai îngerul /prin halou /strigă /și strică / bruiază /rețeaua de internet /alo oală spartă /Planeto-tortilo /pune-mi și mie /într-o nevoie /pune-mi pe-aripa /rănită de cer /o frunză cât pana /cea de aloe" (Aloalo); sau: „Pleacă orgiile /vin liturghiile //tac toate-celele /urlă tăcerile// scândura gliile /sorb agoniile //ce codobatură /m-or căşunatură?" (Agon), etc, etc.

Aceleași aptitudini și aceleași tehnici literare se înregistrează și în poezia pentru copii a lui Ion Hadârcă. Autorul volumelor Baciul mieilor chirilici (1981), Noițele (1985), Duminica Mare (1999), Bunicuța zburătoare (2002), De ce-i mare soarele? (2002), Aproape trei cai (2003), Ionuț cel nou-nouț (2009) ș.a. rămâne același fermecător maestru al calambururilor, un adevărat homo ludens, dispus să inventeze situații fanteziste, cuvinte și sintagme inedite. Recuzita culturală pătrunde și în aceste texte, jocul verbal inteligent și seducător alternează cu incantația și cu umorul

subtil, ușor intelectualizat, ce amintește uneori de Topârceanu: „Z-z-urbagii roind în turme, /Prada simt după miros - /Uite-așa și-n viață unii / Bâzâie fără folos. //Nevăzuți, dar pișcă tare, /Când ți-s visele mai calme. /Nu te teme! Sunt țânțarii - /Ia măsuri și dă-le palme!" (Țânțarii). Sau iată acest fragment desprins din feeria Corăbioare de hârtie: „Iar într-o zi, de mărțișor, /Ne-am repezit la Istanbul, /Să-nchidem Poarta turcilor, /Că prea ne-au istovit, destul! //Mai ajutați de cavaleri /Am dat în turci ca-ntr-o saltea. /S-au înecat vreo doi boieri, /Dar l-am salvat pe beizadea. //... Mi-aduc aminte și acum /De-așa isprăvă și mă mir: /O mână de oșteni, dar cum /L-am răzbunat pe Cantemir!" (7).

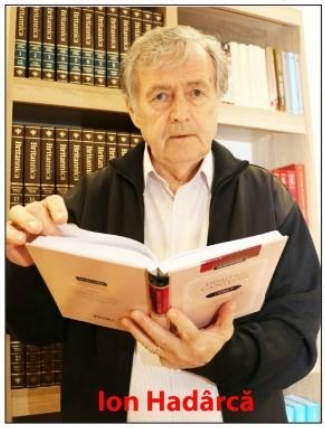

Există, după cum se vede, și în domeniul poeziei pentru copii resurse de înnoire, tendințe de lărgire continuă a paradigmei, șanse de înalt pilotaj.

Scriitorul este unul complex, cu mai multe straturi. Pe parcursul unei jumătăți de veac, a demonstrat, atât în poezie, cât și în eseistică și publicistică, că este un analist avizat al fenomenului literar, dar și un fin seismograf la evenimentele ce se derulează în agora politică din societatea noastră și în lume (volumele Arena cu iluzii, 2000; Era barbară, 2005; Meandre ale integrării, 2023). În ultima perioadă, Ion Hadârcă a dat pagini revelatoare despre Constantin Stere, despre Grigore Vieru sau, mai nou, despre Dimitrie Cantemir. Iată că, după ce s-au scris atâtea zeci și sute de lucrări despre Cantemir, un scriitor de azi, în anul de grație 2024, vine să-și uimească cititorii cu un sclipitor eseu, Prințul-Poet (LA, 30.11.2023), în care aduce noi dimensiuni istorice și descifrări semantice parabolelor alegorice din Istoria ieroglifică a magnificului „Inorog".

Și tot el ne-a prezentat nu demult o cronică fidelă a războiului ruso-ucrainean, volumul Ruinele și runele războiului (Cronica primelor 101 zile de agresiune rusă) (2023) – un tip de jurnal pe care îl cultivă, de regulă, corespondenții de război, în care arată realitățile războiului în flux continuu, într-un mod focusat, ca într-o oglindă, paginile având forma unor sinteze, nu doar a unor simple înșiruiri de evenimente. Scrise de mâna unui scriitor, multe pagini din publicistica lui Ion Hadârcă, pe lângă o sclipitoare inteligență lingvistică, au aromă și culoare literară. Voi cita, spre exemplificare, un scurt fragment, în care strălucesc caratele gândirii artistice. În Post scriptum-ul din Ruinele și runele războiului scrie vibrant și memorabil: „Războiul este cancerul, tumoarea malignă a speciei terestre de humanoizi. Războiul este copilul bastard al Istoriei. Pentru a-și motiva demența și sluțenia înnăscute, războiul escamotează, strâmbă și violează cursul Istoriei ca să o lipsească de viitor. Războiul este un demon stârnit din cavernele trecutului. Acolo i-i locul și mormântul funest. El n-are ce căuta în lumea prezentă, în con-tem-po-ra-ne-i-ta-te."

Încheind, vom spune că imaginea scriitorului Ion Hadârcă a fost întotdeauna dublată de cea a omului cetății aflat în chiar miezul realității politice și sociale. După turnirele politice, mai lungi sau mai scurte, când s-a aflat în prima linie a luptei pentru trezirea conștiinței naționale a românilor basarabeni, deținând și importante funcții în forul legislativ al țării, el a știut de fiecare dată să revină în Republica Literelor, acolo unde se simte cel mai bine și mai în elementul său. Iar fiecare apariție editorială – fie poezie, fie publicistică ori eseistică, fie jurnal – ne-a convins că el posedă în cel mai înalt grad acea forță transfiguratoare atât de necesară unui scriitor pentru a valorifica artistic realitatea trăită. Coborâtor din spița neperisabilă a Dedalilor, omul interior și omul exterior se susțin și se completează unul pe altul într-o exemplară unitate indestructibilă, răspunzând cu aceeași demnitate și eleganță la un singur nume. Să vă mai spun care?...

Vasile CARLAȘCIUC

POETA UCRAINEANĂ TAMARA SEVERNIUK: „SCRISUL ROMÂNESC NU-MI ESTE STRĂIN"

La 26 iulie 2025 distinsa poetă cernăuțeană, laureată a Premiului Internațional pentru Literatură „Volodymyr Vynnycenko", a altor premii naționale și regionale, Tamara Severniuk, și-a marcat jubileul de 85 de ani. În preajma acestei date însemnate de sub auspiciile Editurii „Druk Art" din Cernăuți i-a apărut volumul de poezii și proză „Freamătul curgerii timpului". Este a treizeci și șasea carte semnată de Tamara Severniuk.

Se scurge timpul, trec anii, împletind „Cununa destinului" – metaforă folosită de poetă în ciclul de sonete „Iar lumina veșnică pogoară din tării", inclus în acest volum. Citindu-le, involuntar ne amintim de versurile din sonetul eminescian – „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri/ Și niciodată n-or să vină iară...". Referința aici la Eminescu nu este întâmplătoare. Eminescu este unul dintre poeții iubiți ai Tamarei Severniuk. Născută în Podolia, în orașul Starokostiantyniv, dar trăind mai mult de șase decenii în Bucovina, poeta, traducătoarea și publicista Tamara Severniuk face parte din categoria acelor literați ucraineni pentru care scrisul românesc nu este străin. La începutul activității sale scriitoricești soarta i-a scos-o în cale pe faimoasa clasicistă Zinovia Peniuc, lector de limba latină la Universitatea din Cernăuți, vestită prin vastele sale cunoștințe filologice, vorbitoare a tuturor limbilor tradiționale din Bucovina, intelectual format la școala românească interbelică, o promotoare sinceră a spiritului bucovinean autentic, un adevărat model de toleranță interetnică și multiculturalism, o enciclopedie a Bucovinei și, am putea spune, fără să greșim, o legendă a Cernăuțiului universitar din acele timpuri. „Florianivna (așa o numește cu profundă recunoștință Tamara Severniuk pe Zinovia Peniuc după patronimicul ei – fiica lui Florian – n.a.) a fost pentru mine ca un fulger din senin. Nu cu foc, ci cu lumină strălucitoare și benefică. Ea îmi lipsește foarte mult", recunoaște acum poeta, după câteva decenii de la plecarea pe alte tărâmuri a excelentei profesoare de latină și poliglotă Zinovia Peniuc. Această severă, dar onestă și corectă profesoară a fost pentru Tamara Severniuk un adevărat părinte spiritual, o îndrumătoare cu literă mare. Datorită ei, tânăra poetă ucraineană s-a apropiat de cultura românească, precum de o fiică a poporului vecin, a îndrăgit lirica ultimului romantic european, Mihai Eminescu, și muzica celui mai îndrăgit compozitor bucovinean, Ciprian Porumbescu, „Balada" căruia o poartă în suflet ca pe o permanentă sursă de inspirație poetică. Cine altul putea să o ajute mai bine pe Tamara Severniuk să traducă în ucraineană versuri de Mihai Eminescu, Veronica Micle, Tudor Arghezi, Nicolae Tă-

utu, Gheorghe Vodă, decât neîntrecuta cunoscătoare a limbilor română și ucraineană – Zinovia Peniuc.

În multe din volumele de poezie editate până acum poeta Tamara Severniuk a inclus și versuri dedicate Luceafărului poeziei românești sau traduceri din Eminescu. „Din creația eminesciană am tradus mai multe poezii, chiar și cea de debut — „La mormântul lui Aron Pumnul". Regretatul academician, Grigore Bostan, a considerat-o "foarte apropiată de original". Această poezie a „înlăcrimatului învățăcel" Mihai Eminovici îmi este foarte apropiată sufletului, spune Tamara Severniuk. Dacă profesorul iubit al lui Mihai Eminescu, Aron Pumnul, l-a făcut pe junele Eminovici să iubească literele române, punându-i la dispoziție bogata sa bibliotecă, eu, încă în anii studenției la Universitatea cernăuțeană, m-am apropiat sufletește de profesoara de latină, Zinovia Peniuc, care mi-a deschis larg ușa spre literatura și cultura română. Astfel i-am descoperit pe Mihai Eminescu și pe Veronica Micle, iubita poetului. Odată cu trecerea anilor, am tradus și din creația lui Eminescu, și din cea a Veronicăi Micle. Și, de regulă, în fiecare volum de poezie neapărat includ o traducere-două din lirica eminesciană. Fac aceasta conștient, fiindcă Ucraina nu poate exista fără genii, chiar dacă aceștia aparțin altor popoare. Este o idee minunată de a edita în ucraineană operele lui Eminescu. Epăcat să trăiești în Bucovina și să nu-l cunoști pe Eminescu. Trebuie să prețuim prietenia între popoare, să dezvoltăm relațiile spirituale anume prin propagarea unor astfel de genii cum este Eminescu. Aceasta este o datorie sfântă. În calea noastră spre perfecțiune nu trebuie să ne creăm dușmani, ci prieteni. Să conștientizăm faptul că Bucovina este considerată o oază a prieteniei între popoare, la fel urmează să fie întreaga Ucraină. Să nu luptăm cu monumentele, ci să păstrăm și să înmulțim tezaurul spiritual", a opinat poeta și traducătoarea Tamara Severniuk.

Ea a visat tot timpul să editeze un volum cu propriile traduceri din poeții lumii, inclusiv români. Parțial a reușit să facă aceasta în penultimul volumul „Jăraticul bucuriei și tristeții" (2023), în care au fost incluse o bună parte din traducerile sale. Aici găsim poezii de referință din literatura română, semnate de Mihai Eminescu, Veronica Micle, Tudor Arghezi, Ion Vatamanu, Nicolae Labiș. Ultima traducere din literatura română, realizată de Tamara Severniuk, este celebra și dramatica poezie a lui Nicolae Labiș „Moartea căprioarei". „La finele anilor 60 ai secolului trecut, împreună cu Zinovia Peniuc am făcut o excursie la Casa-muzeu „Nicolae Labiș" din Mălini, își amintește poeta Tamara Severniuk. Era un itinerar turistic, iar în momentul acela numele lui Nicolae Labiș încă nu-mi spunea nimic. În drum spre Casa-muzeu ghidul ne-a informat pe scurt despre viața și creația poetului, despre sfârșitul lui tragic la vârsta de 21 de ani. Când am trecut pragul și am intrat în casa mică a lui Nicolae Labiș, mi-am dat seama că orice detaliu are o însemnătate enormă. Aveam impresia că acest mic spațiu a devenit de necuprins, că drumul scurt al vieții poetului este fără sfârșit. Astfel, mi s-a trezit dorința de a afla cât mai multe despre el și de a înțelege esența creației sale. Dorința de a traduce în ucraineană poezia „Moartea căprioarei", una dintre operele de referință ale literaturii române, a apărut ceva mai târziu. Țin minte cum într-o primăvară, în livada cu vișini înfloriți, Zinovia Peniuc mi-a citit poezia „Moartea căprioarei", explicându-mi în ucraineană vers cu vers. Am ascultat-o cu lacrimi în ochi. Apoi poetul bucovinean Arcadie Opaiț, căruia i-am tradus o plachetă de versuri în limba ucraineană, a insistat să mă apuc de traducerea acestei poezii a lui Nicolae Labiș. El mi-a făcut și traducerea juxtaliniară după care am realizat traducerea artistică", a adăugat Tamara Severniuk. Opera de căpătâi a veșnic tânărului Nicolae Labiș – „Moartea căprioarei" – răsună în sonuri ucrainene cu aceeași profunzime și sinceritate a retrăirilor și cu același dramatism al destinului omenesc, la fel ca și în original, fapt care ne vorbește despre măiestria de traducător a Tamarei Severniuk.

„Când pentru prima dată am ascultat „Balada" lui Ciprian Porumbescu, aceasta a fost pentru mine ca un cutremur spiritual, la fel ca și poezia „Moartea căprioarei" de Nicolae Labiș. Aceasta redă energia, puterea, durerea, dar rezistența internă a acestor oameni. În muzica lui Ciprian Porumbescu predomină tonalități minore care exprimă tristețea și, deodată, apar „acorduri furtunoase". Am înțeles: oricât de dureros ar fi pentru sufletul omului, oricât de grele ar fi chinurile lui, finalul trebuie să fie luminos. Am auzit această concluzie și de la ghidul Muzeului „Nicolae Labiș" din Mălini", a subliniat poeta și traducătoarea Tamara Severniuk. Acele cuvinte i s-au întipărit în memorie pentru totdeauna. Poate atunci, în Casa-muzeu „Nicolae Labiș" din Mălini s-a născut ideea de a traduce în ucraineană din creația acestui extraordinar poet. „Poeții se trec, dar rămân chipurile create de ei și scrierile lor. Dacă Nicolae Labiș n-ar fi scris nimic altceva, decât doar „Moartea căprioarei", el, oricum, ar fi rămas nemuritor", consideră Tamara Severniuk și își continuă gândul: „Am aflat despre această poezie de la „Florianivna". Ea mi-a descoperit România, cultura acestei țări. Am fost și la Ipotești, în satul de baștină a lui Mihai Eminescu. Am simțit că atmosfera de acolo îmi este dragă sufletului. Există o noțiune – înfrățirea literaturilor. Prin traduceri noi primim lumina altei țări, lumina altei culturi și orizontul cunoștințelor noastre se extinde. Nu prin chemarea – dați-ne arme, ci – dați-ne cărți. Atunci lumea se va schimba spre bine".

Tamara Severniuk a ajuns la acest onorat jubileu cu stiloul în mână. Ea rămâne fidelă crezului său: „nu pe maidane se naște poporul,/ ci pe câmpul larg al muncii,/ pe piscurile pământului, unde se deschid zările,/ și în adâncurile apelor cristaline". Este ferm convinsă că problemele ce apar între popoare trebuie soluționate prin intermediul culturii, și nu al armelor. Referindu-se la vremurile în care trăim, poeta Tamara Severniuk remarcă: „Acesta nu este războiul meu,/ Dar el este-n mine,/ Aceasta nu este vina mea/ Dar mi se înnegresc zilele,/ … Zilele mele./ Spre poarta raiului cărăruia e moartă,/ Un lanț negru ca tăciunele/ Îmi sugrumă sufletul,/ Plânge pământul Edenului/ … În liniște".

Și, totuși trebuie să fie un final luminos, iar popoarele să vină unele la altele cu cărți.

Maria TOACĂ

Scriitorul recomandă o carte

DACĂ VREM SĂ TRĂIM ÎNTR-O LUME MAI BUNĂ...

Eu cred că ar trebui să citim măcar o carte pe lună dacă dorim să trăim într-o lume mai bună, dacă tindem să fim mai deștepți, să răzbatem prin greutăți spre stele. Parcă-i văd pe unii râzând în hohote sau cel puțin zâmbind ironic la cuvintele că și cititul cărților este o eficientă metodă de a prospera în viață. Puteți să-mi aduceți zeci și sute de exemple despre colegi de clasă, vecini, cunoscuți, care, în afară de abecedar, n-au pus mâna pe vreo carte, dar trăiesc în palate, cu Mercedes-uri în curte, pe când cei foarte „citiți" umblă „coate goale" pe jos și le șuieră vântul prin buzunare. Personal n-am contraargumente convingătoare cu exemple din anturajul meu, care să dovedească opusul. Însă, în lume sunt nu puțini oameni mari și deștepți care susțin că s-au îmbogățit datorită lecturilor. Bunăoară, omul de afaceri american, unul dintre miliardarii planetei, cel mai de succes investitor la bursă, Warren Buffet (în 2016 averea i-a crescut cu peste 32 milioane de dolari în fiecare zi!) le recomandă doritorilor de a face avere să citească cel puțin 500 de pagini pe zi. Asta este de două ori mai puțin decât citește zilnic prosperul miliardar. Desigur, nimeni nu va ajunge ca Warren Buffet doar clipocind în fotoliu, fie chiar și cu cea mai grozavă carte în mână. Însă e dovedit de știință, o spun și medicii, că lecturile stimulează gândirea și funcționarea creierului, cultivă abilități de concentrare și capacitatea omului de a fi atent, îmbogățește imaginația și vocabularul, ajută la exprimarea gândurilor și emoțiilor. O carte profundă, care înmagazinează adevăruri, îl preschimbă pe om, îl îndeamnă la fapte bune. La urma urmei, lecturile sunt leacul cel mai bun contra singurătății, insomniilor, durerilor sufletești. Omul pasionat de lecturi, cu siguranță, prețuiește valorile umane și nu va lua arma în mână ca să le distrugă, să-și omoare semenii. Înțeleg că nu spun nimic nou, că bine cunoscute și „vechi sunt toate", dar la fel de adevărat este că ne îndepărtăm, uităm de multe valori frumoase și prețuite odinioară.

La ce bun și pentru cine recomandă scriitorul o carte? Cam așa se vor întreba unii, având și răspunsul: „Știut lucru - e interesul său să aibă cititori, dacă meseria îi este scrisul!". Într-adevăr, mă întreb și eu - la ce bun o carte, când mă îndeamnă inima să recomand mai multe din cele care m-au emoționat, m-au îmbogățit și întărit spiritual sau, pur și simplu, m-au delectat, m-au sustras de la cumplita realitate a zilelor noastre. Pentru început mă voi opri numai la două. Deși nu sunt pentru o lectură distractivă, le-am luat la drum pentru a nu-mi „pierde" fără rost timpul pe malul mării. Sunt numai bune de a le parcurge în zilele când toate grijile sunt date la o parte, lăsate acasă. M-am oprit la aceste două cărți, pentru că puțini au auzit de ele. Nu sunt scrise de autori celebri, însă de oameni cu un destin extraordinar.

Așadar, mai întâi despre romanul Păcătoasa și autorul Pan. M. VIZIRESCU. Subiectul e tulburător, axat pe cea mai măreață operă a omenirii – Biblia și miracolele Mântuitorului Iisus Hristos. „Păcătoasa", cea care ne deschide două lumi complet diferite (una arhaică, conservatoare, și alta nouă, dornică de inițiere în tainele celei vechi), a fost apreciată de critici ca o carte a învierilor, un roman inedit în epica românească, o restituire nu numai literară, ci și morală. Pe tot parcursul lecturii suntem însoțiți de lucrarea miraculoasă a Fiului Domnului, luminați de judecățile drepte ale lui Iisus. Nu voi rezuma conținutul, lăsând cititorul să savureze bucuria lecturii. Dar pentru a stimula interesul, se cer câteva cuvinte despre fascinanta viață a „marelui gândurist", cum a fost numit scriitorul Pan. M. Vizirescu. Romanul a fost scris în anii 1954-1955 în podul casei părintești de la Slatina, unde autorul a stat izolat de lume timp de 23 de ani. De aici și misterul unei asemenea cărți, imposibil de a fi scrise în tumultul vieții obișnuite. În întunericul ascunzișului în care și-a trăit o bună parte a vieții, Mântuitorul i-a apărut ca un Soare. În 1945, Pan M. Vizirescu a fost condamnat la muncă silnică pe viață de către Tribunalul Poporului, în procesul lotului de 14 jurnaliști învinuiți de ostilitate față de statul socialist. De teama securiștilor, scriitorul s-a autoexilat pe o perioadă de tocmai 23 de ani, coborând din ascunziș uneori noaptea, până în grădină. A ieșit la lumina soarelui abia în 1967, aflând că de trei ani era liber, scutit de pedeapsă. I-a dat Dumnezeu ani mulți ca să se bucure de libertate. Născut în 1903, Pan Vizirescu a murit în anul 2000, reușind să publice poeme și eseuri. „Păcătoasa", însă, mulți ani a stat în sertar până a văzut lumina tiparului. În anii 50 ai secolului trecut, când a fost scris romanul, autorul nici nu visa să-l vadă publicat vreodată. Și nici nu l-a văzut, deși a trăit o viață lungă de 97 ani. Manuscrisul a fost editat de cronicarul literar Dumitru Sîrghie, la un an după moartea autorului. Pentru a convinge cititorul de farmecul acestei cărți și a-i incita pe amatorii de senzații tari, vă asigur că, deși mesajul este de pocăință și purificare întru Hristos, nu lipsesc personaje feminine senzuale, episoade erotice... Bunăoară, eroina centrală, Iudita, avea „buzele fierbinți de arsura poftelor", fiind „mușcată de șarpele desfrâului"... Și cum să nu te scufunzi în paginile cărții care te provoacă „să mănânci la Roma, să visezi la Atena și să faci dragoste la Ierusalim..."?!

Vă mai recomand o carte bună de luat la mare, dacă vă place să vă odihniți cu frumoasa și de folos zabavă despre care ne spune cronicarul din vechime. Negăsind «Mediterana» îndrăgitului călător-vagabond Panait Istrati, l-am luat la întâmplare pe Jean Bart, cu al său «EUROPOLIS», atrasă de peisajul maritim de pe prima copertă și de biografia autorului. Deși până la această lectură Jean Bart (pseudonimul lui Eugeniu Botez) îmi era necunoscut, m-a provocat faptul că s-a născut la Burdujeni și că l-a avut învățător pe Ion Creangă, despre care scrie că radia pretutindeni lumină, bunătate și veselie. Așa din întâmplare, sub soarele elen, pe valurile răcoritoare ale Egeei, am călătorit print-o lume fermecătoare și pitorească de la gurile Dunării, prin locuri «unde bătrânul DANUBIU își pierde și apa, și numele în mare...». Nimic mai potrivit pentru lectură în stare de reverie somnolentă pe litoralul grecesc, decât aceste povești despre apusul unor timpuri de glorie în micul oraș Sulina, cu o lume foarte pestriță, predominată de coloniști greci, de visători, aventurieri, căutători de noroc, cei mai mulți dintre care sunt doar niște naufragiați în valurile vieții. Autorul cunoaște până în măduva oaselor această lume, el însuși fiind într-o perioadă căpitan al portului Sulina. Vom parcurge cu eroii lui Jean Bart perioada de înflorire a portului, când la Sulina exista și o Comisie Europeană Dunăreană, până la agonia orășelului și sfârșitul tragic al ființelor care au iubit cu patimă, alegând ca răzbunare moartea după pierderea iubirii. Drama Sulinei se îmbină cu tragedia celor două femei în jurul cărora fierbeau pasiunile – Penelopa și Evantia. Dar până la moartea lor și declinul Sulinei: „... ce senzație făcuse în tot portul apariția Evantiei! Oriunde se arăta: pe stradă, pe cheu, la plajă, atrăgea toate privirile pe urmele ei – plantă exotică, animal de specie rară. O siluetă fină, mlădioasă; deși copilă încă...". Datorită lui Jean Bart am petrecut timpul pe țărmul grecesc cu apuse minuni de la Sulina.

Parcurgând cu ochii încă o dată cele scrise mai sus, pot spune că avem pentru ce trăi și spera la un viitor cu adevărat luminos, dacă ne mai uimește ceva în lumea asta, ne oprește inima în loc ori ne-o face să sară din piept nu doar de la fel de fel de grozăvii, ci și de la o carte bună.

Marin GHERMAN

Marin Gherman este poet, jurnalist, politolog și cadru didactic universitar, născut în Ținutul Herța, actualmente regiunea Cernăuți (Ucraina). Este redactor-șef al revistei Institutului Cultural Român „Glasul Bucovinei" (Cernăuți-București), coordonator editorial al Centrului Media BucPress din Cernăuți, lector univ. dr. la Departamentul de Științe Umane și Social-Politice din cadrul Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava. Membru al consiliului științific al rețelei europene Erasmus Expertise (Franța) și director al Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți.

Marin Gherman este membru al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți și al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. În anul 2009 publică volumul de versuri Derivatele dezordinii (Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun") pentru care a primit premiul „Nichita Stănescu" al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru debut în poezie. În anul 2015 îi apare, la Râmnicu Sărat, cartea de versuri Jocul dilemelor, premiată Pentru Debut în România în cadrul Festivalului „Toamna Bacoviană" din Bacău (2015). A lucrat, împreună cu regretatul poet Vasile Tărâțeanu, la albumul Cernăuți: 105 imagini adnotate (Iași: Editura Junimea, 2022). A editat, în cadrul unor proiecte finanțate de UE, volume consacrate legendelor, miturilor și obiceiuri grupurilor etnice din Bucovina.

Marin Gherman este laureat al mai multor premii literare regionale din Cernăuți. A participat la diverse festivaluri internaționale de poezie, a tradus versuri ale poeților români contemporani în limba ucraineană. Publică versuri, recenzii și corespondențe în reviste literare din România, Ucraina, Republica Moldova și Franța.

OGLINZI ȘI CORBI

Au falimentat toate cuvintele
și văd zburând sensuri nerostite
ca niște corbi înfometați.

Plouă cu bucăți de oglinzi,
călcăm peste ele de parcă n-ar fi fost despre noi
această imagine tristă despre nisip și război.

Mă simt înfipt ca un ac în păpușa vrăjitoarei.
Eul de ieri se ascunde într-un stog de fân!
Căutați-l, vă rog...

Scârțâitul scrânciobului seamănă cu oftatul bunicilor.
Corbii ne pândesc ca pe niște viermi ieșiți din fruct.
Ce repede s-a învechit această poveste
despre pace și viață
în care credeam ca în toți sfinții de dincolo.

Moartea nu mai este demult o sperietoare,
indiferența aduce iarna peste oameni –
lacătele dragostei au ruginit peste poduri...

Porțile de unde am pornit la drum sunt închise,
ușile de la case nu se mai deschid,
doar câinii mai latră în amintirile noastre subțiri.

Umbrelele albastre ne așteaptă în dulapuri.
Un râs de oameni,
un râs de corbi,
un râs de râs ne deranjează
și râdem de atâta tristețe.

În casa cea nouă se schimbă oglinda.
Au intrat alți oameni
și ne mătură pentru prima dată amintirile.

Oglinzi și corbi – în jurul meu ce mă adorm
Amintiri și poeme – ce mă trezesc la viață.

18.05.2024
Suceava

DE CE LA CERNĂUȚI NU MOR POEȚII?

În memoria lui Ilie T. Zegrea

Încă n-a existat vreun poet la Cernăuți care să moară.
Atâta viață-i în poemele din jur,
încât pașii de ieri mai sunt rătăciți prin oraș, fără oameni,
mașinile de dactilografiat scriu singure,
după inerție,
iar dragostea de viață ține clepsidra înghețată
o veșnicie...

Și cum să mori la Cernăuți dacă nu există moarte,
cum să dispari dacă ești peste tot,
dacă devii din senin o cărămidă a cetății,
dacă nu poți părăsi sclavia cuvântului...

De la Eminescu încoace
la Cernăuți nu se mai moare:
e cumva rușinos, cumva imposibil
să cobori din turnul de la Putna
direct în subsolurile reci ale uitării...

Nu se mai moare prin cetate de când
Hurmuzaki ne lăsa Testamentul –
iată-ne cum dezgropăm stelele din cimitire
și le spălăm de vopselele roșii ale trecutului...

La Cernăuți,
poeții nu mor —
se preschimbă în pagini și păsări zburătoare....
Or, moartea este inventată de noi,
iar în poem ea e-un simplu actor de comedie,
un fel de clovn de nebăgat în seamă.

Cum să te fure cineva cu care ai cântat Bach la patru mâini?
Cum să părăsești îngerii și cărțile din bibliotecă?

Așadar, ne vedem în poem, dragă poet!
La noi inspirații,
lângă Eminescu și ceilalți nemuritori ai cetății.

15.05.2024

MORMINTE ÎNTEMNIȚATE

Ostașul nu va veni niciodată –
este o speranță deșartă.
Buneii mei îl așteptau ca pe un înger.
Oftau ambii, privind pe geamul depărtării.
„S-o fi rătăcit printre sârme ghimpate,
a uitat oare de noi?”, se întrebau.

A muri cu Scriptura pe piept,
scrisă în limba durerii,
înseamnă a muri acasă.
Ce trist mai este să-ți vezi cimitirele întemnițate,
trecutul ținut în colivii,
lacrimi înghețate de Siberii.

Privirea buneilor încă trăiește în geamuri,
oftatul străpunge mormintele,
iar ostașul se retrage alergând
și adoarme adânc,
călcând peste cavouri și stânci.

Atât ce mai știm din istoria noastră.

FRAȚII

Ei au fost botezați în apele Prutului rece,
atunci când țâșneau din adâncuri
poeme fierbinți de Ilie Motrescu.
„Străinilor, strigau nemuritorii,
crezul rezistenței nu poate fi înecat,
naivilor, înzadar v-ați bucurat”.

Când culegeau ghiocei primăvara,
ploua cu sânge peste Fântâna Albă
și îngerii lăcrimau într-una.
„Libertatea noastră nu are frontiere”,
strigau frații secerați de mitraliere.

Când cireșii buneilor se scuturau de tristețe
ei erau duși în Siberii la moarte.
„Degeaba, oricum învinge ecoul
chemării de acasă”,
repetau frații înstrăinați în șoapte.

Și au scris un poem al istoriei,
și au promis că se vor întoarce
pentru a ne privi în ochi
și a ne spune că nu există moarte.

PERMITE-MI

Permite-mi iar să te privesc,
dar nu oricum, să te admir întruna,
să-mbătrânești în ochii mei
și eu bătrân să-i văd pe-ai tăi
atunci – exact ca și acuma.

Permite-mi iar să te iubesc,
dar nu oricum, ci-n tihna cea nocturnă,
să fii un vis fără sfârșit
și să te dorm la infinit,
atunci – exact ca și acuma.

Permite-mi iar să te mângâi,
dar nu oricum – cu-ntreaga mea ființă,
să te ascund în ochii mei
și veșnic să sclipești în ei,
legând luminile din noi pe totdeauna.

Doi îngeri stau îmbrățișați:
cât eu te-ntreb, ei râd întruna.
Trăim în vuiete din scoici în neștiință,
în lumea mărilor nebune,
care apar în ochii tăi,
iar eu te rog să mai rămâi
ca să-mi permiți:
să te privesc,
să te iubesc,
să te mângâi
cu întreaga mea ființă.

10.10.2019

MOARTEA CELOR PATRU LICHIDE

Primul am murit eu.
Eram un lichid ce murea tot timpul primul,
unul ce se scurgea din orice vas
și care făcea ca vasul să se strice, fără variante.

Apoi, ai murit și tu,
or, lichidul din tine tot apă era.
Întregul ocean planetar
s-a umplut cu moartea noastră lichidă
în care eram și nu eram cumva concomitent.

După noi au început să moară
amestecurile de lichide.
Mai întâi – cel în care eu eram dizolvat în tine,
apoi – cel în care tu erai dizolvată în mine.

Dar, vai!, moartea din care am început să facem parte
pentru prima dată a început să râdă….
Nu am avut încotro – am fost nevoiți din nou să ne naștem.

METAMORFOZĂ

M-am trezit mic de tot,
rătăcit între sprâncene.
Dar am dat de-un lac albastru –
unul enorm de frumos.
M-am trezit mic,
pescuind lumină într-un lac albastru,
făcând schi pe pudră și culoare de creion.
A venit noaptea
și pleoapa s-a închis.
E ochiul tău albastru,
m-am gândit,
e ochiul tău.

Doina BOJESCU-STARIC

S-a născut la 2 februarie, 1975, în satul Oprişeni, raionul Hliboca, regiunea Cernăuţi.

A absolvit 9 clase la şcoala medie din Oprişeni (1990), apoi clasele X-XI la şcoala medie nr. 10 din suburbia cernăuţeană Roşa (1992). Şi-a continuat studiile la Universitatea de Stat din Cernăuţi "Iurii Fedkovyci", Facultatea de litere, secţia de limba şi literatura română (1992-1997). Pe parcursul anilor de studenţie a fost membră a cenaclului studenţesc "Mircea Streinul". A participat la Cursuri de Cultură şi Civilizaţie Românească (Baia Mare, Vaslui), Cursuri de perfecţionare a cadrelor didactice (Drobeta-Turnu Severin), simpozioane naţionale, festivaluri folclorice şi concursuri de poezie în diferite localităţi din România.

A fost redactor-şef la ziarul românilor din Ucraina "Concordia".

Cu 10 ani în urmă a obţinut titlul de membră a Uniunii Scriitorilor din Ucraina.

Pe parcursul anilor a publicat versuri în ziarele din regiunea Cernăuţi: "Gazeta de Herţa", "Zorile Bucovinei", "Concordia", revistele "Septentrion literar", "Glasul Bucovinei", "Ţara Fagilor" (Cernăuţi), "Graiul Maramureşului" (România), "Bucovina literară" (România) "Convorbiri literare"(România) şi multe altele.

A colaborat la mai multe culegeri colective de versuri: "Mănăstire de cuvinte", "Eterna iubire", "Pagini de literatură română, Bucovina, regiunea Cernăuţi 1775-2000", "Poemul meu e tânăr" (România) ş.a.

Este premiată la mai multe concursuri de poezie din România: Premiul revistei "România Km 0" (Baia-Mare), Premiul Festivalului de Literatură "Vasile Lucaciu" (Maramureş), Premiul concursului de poezie "Veronica Micle" (Iaşi – Năsăud) ş. a. În urma participării la Festivalul de Literatură "Armonii de primăvară" a fost distinsă cu premiul de debut al Editurii "Macarie" (Târgovişte 2001). Aici îi apare prima carte de poezii "Arhiva celulelor".

Mai are şi alte pasiuni. Este profesoară de limba română ca limbă străină şi ilustratoare de carte. A ilustrat circa 100 de cărţi şi o serie din revista copiilor români din Ucraina "Făgurel". A publicat instantanee, basme pentru copii, povestiri. Scrie versuri libere şi poezii clasice.

În anul 2004, odată cu naşterea fiului său Artur, îi apare cartea de poveşti "Sufletul zânei", în care îmbină arta cuvântului cu arta culorilor. În 2007 îi apare altă carte de poveşti "Regina Crizantemelor".

În presa din România a fost numită "Un strigăt din Bucovina de Nord" şi "O Doină a plânsului românesc" .

MI-E DOR…

Te caut, mamă, printre flori,
Printre nuanţele de nori.
Să mai aud o dată paşii tăi
Mi-e dor.
Pustie este ceaşca ta
Din care aburea cafeaua
La şase-n zori.
Mamă, mi-e dor de glasul tău.
Din zări venind, ca un ecou,
Şi stau acum în raiul sfânt,
În casa ta.
Şi mii de amintiri mă prind,
Imagini dulci zburând prin gând
Cu faţa ta.
Dar nu mai eşti.
Te-ai dus, lăsând uşor
Pământul care vrea sădit,
Şi răsăritul care l-ai iubit
Atât de mult.
Ştiu, undeva te plimbi
Prin rai,
În locul unde-ai meritat
Acum să stai.
Eu, pe pământ, gust din cafea
Cu dorul şi povara mea,
Sperând să mai vorbim o dată
Măcar prin vis.

IERI, DUMNEZEUL MEU, AM FOST LA ŢARĂ

Ieri, Dumnezeul meu, am fost la ţară.
Căci, Doamne, mi-a venit aşa un dor!
Ca să păşesc desculţ, prin iarbă-n primăvară -
Apoi să intru-n casă, pe covor.

S-ascult tăcerea care mă cuprinde
Cu amintiri şi poze din trecut.
Ştii, casa părintească nu se vinde.
E locul unde, Doamne, am crescut.

Astăzi vorbesc în tihnă doar cu Tine
Şi cu pereţii casei, osândiţi
Să ţină mărturie la destine.
De când erau stăpânii fericiţi.

Ţeseau covoare şi coseau cămaşe.
Într-un ceas rău necazul a intrat.
Nu doar la ei, dar şi prin alte case...
Mulţi gospodari fusese deportaţi.

Şi nu s-au mai întors să-şi vadă pragul,
Să-şi potolească dorul nesfârşit.
Pe veci fiind răpiţi de la meleagul
Fără de bună voie părăsit.

În casa asta a trăit bunica
Păstrând cu drag tradiţii strămoşeşti.
În casa asta s-a născut mămica
Tu eşti cu noi şi sus, şi jos în veci.

CE-O FI SĂ ZBOR ÎN SEARA POEZIEI?
Ce-o fi să zbor în seara poeziei
La țară, doar cu gândul și cu dorul?
Să-ncalec pe metafora stihiei,
Să mă întrec peste câmpii cu norul.

Iar matricea să nu mă recunoască.
Și cu puteri de vidmă călătoare
S-ajung la poarta casei, strămoșească,
La streșina de lemn, mângâietoare.

Să-i chem pe toți ai mei ce-au fost odată.
Să le citesc cu drag o poezie.
Și din țărâna neagră, inspirată,
Ca să-mi prefac puterile-n stihie.

Să admirăm amurgul înfocat de seară.
Să povestim ce se mai face-n lume -
În lumea noastră și-n cealaltă, bunăoară,
Ce-mi mai fac scumpii, cu frumoase nume?

MĂCAR O ORĂ SĂ MĂ FAC COPIL
Doamne, întoarce timpul înapoi
Cu fluturi colorați, jucându-se în roi,
Cu ploi curate, calde și un curcubeu
Peste pădurea din sătucul meu.

Măcar o oră să mă fac copil,
Să cred în zâne, să pășesc tiptil
Sub streașina de casă, pe sub meri,
Pe ton de asfințit al unei seri.

S-aud cum cântă mierlele în noapte,
La geam deschis cu diferite șoapte,
S-admir prelung cum înfloresc bujori,
Împrăștiind parfumuri până-n zori.

S-o văd pe bunicuța-n răsărit
Cum trece prin grădină la prășit.
Și pe vecinii care dau bineț,
Doamne, ce scumpe-mi sunt aceste fețe!..

NISTRUL ȘI STÂNCA
Stânca își tot scaldă fața în oglinda aburită,
Minunându-se de sine și coroana-i pietruită
Și de mantia-i frunzoasă de un verde-ntunecat,
Și de micile poteci ce ca pletele îi cad.

Iară Nistrul nu se lasă, îi oferă o plăcere,
Căci de mult bătrâna stâncă se privește în tăcere
Și nu poate înțelege: cum, deloc nu s-a schimbat?
Împărăteasa veșniciei cu destin împovărat...

Stâncă, te privesc acuma și în suflet mi-ai intrat.
Chiar în visurile mele de mulți ani te-am așteptat.
Vreau să-ți spun: am o scrisoare tipărită-n pieptul meu
Și te rog frumos, trimite-o pe un nor lui Dumnezeu.

Iar tu Nistru enigmatic ce alergi prin nopți și peșteri,
Șopotind trecutul sacru despre zei, ostași și meșteri,
Porți în firea-ți cristalină veacuri, suflete și clipe
Și pe mine, o regină, cu-a inspirației aripe...

IUBIREA
Când s-a lăsat lumina soarelui pe ceață
Ca un polei pe suflet, ca iubirea,
Am auzit cum ne șoptește fericirea
În mii de perle, într-o dimineață.

Iar șoimul codrilor s-a avântat spre soare
Ca să topească cerga cea de ceață.
Ce, palidă, curgea-n această viață
Cu amintiri frumoase, călătoare.

Când podul furișat privea castelul
Improvizat în spectrul pur, plin de sfințire,
Atunci ne închinasem nemuririi
Pășind încet, să nu strivim misterul.

PARCUL VECHI DIN CERNĂUȚI
Și iată-mă prin parcul meu, amurgul se aprinde.
Lumina pură de pe cer copaci bătrâni cuprinde.
Spectrul divin se lasă lin pe zarva de afară.
Și trec, ținându-se de mâini, trec tinerii prin seară.

La iazul cu răchite-n rând, ceasul din turn veghează.
Copacii cei bătrâni și strâmbi încet-încet oftează.
Se duce timpul pelerin și fără de pasare
Și de sub maluri câte-o broască înspăimântată sare.

Pe apa-n valuri de la vânt alunecă rățuște.
Mai ieri erau boboci pufoși. Ia, zboară niște muște
La felinarele aprinse se joacă fericite.
Pe crengile de pomi, la somn, stau păsări neclintite.

În parc e-aromă de cafea, portalul se desface…
Iar orologiul din turn se uită-n nori și tace.
De sus zâmbesc cei care-au stat aici odinioară.
Iar eu mă plimb tot pe cărare, nu știu a câta oară.

Coruri de broaște și de greieri înveselesc tabloul.
Fiorul meu despre trecut se-mbină cu ecoul.
O, câtă lume a fost pe-aici, prin ani și ani de-a rândul.
Mă duc acasă. E târziu. Dar nu mă lasă gândul.

LUPTA CU MATRICEA
Așa a fost odată la fiecare casă.
Ce-avem mai scump pe lume se duce și ne lasă.
Și numai dorul nostru, mereu arzând în fire,
Ne poartă după sine prin vechea amintire.

Paraschiva ABUTNĂRIȚEI

PROVOCĂRILE LUMII CONTEMPORANE ÎN VIZIUNEA LUI CONSTANTIN SEVERIN

Constantin Severin este o personalitate culturală recunoscută în țară și înafara ei, un artist vizual original, fondatorul și promotorul expresionismului arhetipal, un foarte bun și prolific poet și prozator. A publicat cincisprezece cărți, receptate cu entuziasm de cititori și critica literară, deține numeroase premii-și internaționale, cel mai prestigios fiind Marele Premiu la Festivalul Internațional de Poezie,, Aco Karamanov" din Macedonia, în 2022. Se remarcă printr-o cultură vastă, cu informații pertinente din arta plastică, arhitectură, filmografie, literatură, muzică, are relații de prietenie cu cunoscute personalități ale timpului din alte țări: SUA, Anglia, Franța. Romanul,, Bibliotecarul Infernului " este apreciat în străinătate, ,, Iubita lui Sabato" a apărut în străinătate. Recentul roman „Orașul somnambulilor" a stârnit entuziasm la Chișinău, are ecou în India. Susține prin scrieri(și direct în limbile franceză și engleză) cultura română, este un om al timpului său, cu vederi largi, preocupat de soarta umanității în era inteligenței artificiale, post umane. Volumul de față este o expresie a viziunii filozofice a autorului despre condiția umană, despre lupta omului pentru a-și păstra umanitatea. Este un roman foarte bine documentat nu numai despre tema tratată, ni se oferă prilejul de a accede la informații din multe alte domenii. Lectura unei asemenea scrieri ne incită să reflectăm asupra existenței noastre și asupra viitorului. Rescriind mitul lui Pygmalion, legendarul rege grec din insula Cipru, îndrăgostit de propria creație, din perspectiva erei digitale, scriitorul ne avertizează asupra folosirii limitate a științei, pentru că,, Roboții nu pot crea date noi de la 0", ei sunt produsul omului. Omul trebuie să păstreze darul suprem-cuvântul.,, Moartea cuvintelor- cel mai potrivit motto pentru capitolul erei post-umane" , anunță pagina de titlu a cărții, o fericită îmbinare între documentare și ficțiune, o sumă de povești care susțin mesajul.

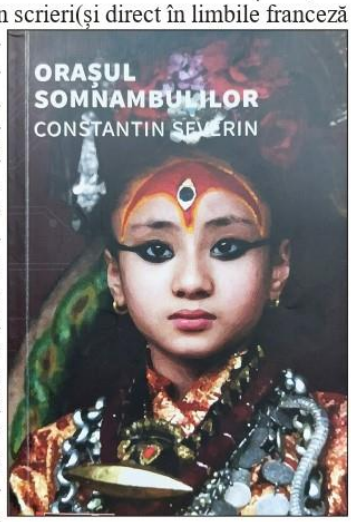

Personajul principal al cărții, unul ficțional, este o tânără nepaleză, Aisha Rajvanshi, parte a unui experiment colectiv realizat de Grupul 300, bazat pe descoperirea făcută de omul de știință american Max Sachs-transformarea omului în somnambul. Prin operațiunea Top secret, agenți secreți din statele NATO au răpit 5000 de tineri(2500 femei și 2500 bărbați), între 18-30 de ani, din peste 70 de state ale lumii, i-au deportat într-un oraș fantomă din Patagonia,, Orașul somnambulilor" , format din 5000 de case aproape identice (un prim indiciu al distrugerii identității- uniformizarea), cu utilități necesare, dar fără posibilitatea de a comunica în exterior. După o perioadă de viață fără simțuri și sentimente, ca cea a ființelor create artificial, Aisha se trezește și trebuie să disimuleze , pentru a nu fi descoperită. Un dar oferit de către autor locului în care trăiește(nu e singurul),este introducerea în experiment un tânăr din Suceava, fost prieten, fiul unui jurnalist care vorbea de ,, elitele mondiale zombie", printre care se află lideri,, care visează să transforme unele state indezirabile în națiuni somnambule". Un asemenea ,, Napoleon" al politicii de globalizare fusese și la Suceava, neoficial. Autorul creează pretexte spre a oferi informații culturale interesante: trăsăturile definitorii ale unor popoare, fascinația Londrei(unde concertase Aura Urziceanu), alte lumi din care proveneau studenții unei facultăți din SUA, utopia identității europene despre care vorbesc unii lideri de la Bruxelles, aspecte din marea cultură a Americii. Informațiile se desprind dintr-o discuția a protagonistei cu tânărul Olav Thorsen, care studia parasomnia și care dezvăluie că ieșirea din această stare nu se poate realiza decât printr-un șoc. Interesante sunt și încercările sale de a intra în contact cu invizibilul, din care a dedus că beția imaginației te secătuiește fizic și psihic. Tânărul fusese angajat în Orașul somnambulilor ca specialist. După încheierea experimentului , Aisha își continuă povestea, dar despre tânăr n-a mai aflat nimic, probabil fusese,, ucis ritualic în galaxia online". Ne transpunem în paradoxul lumii nepaleze, o împletire între real și ireal, o lume cu alte credințe și mentalități. Tânăra nepaleză este pasionată de matematică, de robotică, creează păpuși inspirate de personajele din filme, de unele se îndrăgostește, se consideră un Pygmalion în fustă, o ființă aflată între două lumi. Realizează că omul nu mai este conectat pe deplin la identitatea sa reală, mai ales după lectura cărților ,, Metafizica realității virtuale" și,, Realismul virtual" ale gânditorului american Michael Heim. Mai realizează că textele poetice din Vede și Upanișade „se aseamănă cu realitatea virtuală care începe să ne domine existența". Este marea problemă a lumii contemporane tratată de autor, care declară , pesimist,, numărul, entuziasmul și determinarea celor fascinați de realitatea virtuală(o iluzie în iluzie)sunt mult prea mari. Omul va deveni un straniu avatar al omului, un avatar al lui Dumnezeu". Într-o întoarcere în timp, Aisha este răpită pe stradă(avea 16 ani), dusă în India, obligată să se prostitueze , nu poate să comunice cu nimeni . Urmează o perioadă de umilință, simte că începe să devină neom. În mizeria umană a locului, protagonista luptă să-și păstreze identitatea, simțind că și-a pierdut libertatea psihologică. Este salvată de un cli-

ent, Richard Tedeschi, un american afacerist din Dallas, reprezentant al firmei,, Hanson Robotics", unde este ajutată să se împlinească pe plan profesional. Povestea e din nou fracturată de un pasaj poetic , dar profund , din perspectiva concepției autorului, sublinierea pericolului dezumanizării sub imperiul supra tehnologizării, într-o lume în care,, Dumnezeu a fost exilat demult", în care inteligența artificială,, îndepărtează de lumina spirituală și cea fizică", omul ajungând să vadă lumea,, prin lentila deformată a celor care manipulează". După pagini despre miracolul artei italiene, un domeniu care îi este familiar, autorul inserează informații prin care demonstrează că și românii sunt inteligenți și pasionați de domenii deosebite. Aisha are un dialog cu robotul Sophia, care știe totul despre emoții și sentimente, dar nu le posedă și consideră că roboții umani se vor revolta împotriva creatorilor lor(un alt mare pericol subliniat de autor). Profesorul român îi avertizează pe studenți că,, Nicio mașină nu este și nu va fi inteligentă"(evident, e creată de om). Discuțiile dintre studenți evidențiază adevărul că în societatea de azi,, s-au schimbat tehnicile de dezinformare și de manipulare, au devenit mai complexe și mai rafinate". Astfel,, psihologia umană poate fi afectată uneori ireversibil, încât în curând va trebui să înălțăm orașe pentru somnambuli, în care cetățenii vor deveni doar simple instrumente controlate total, roboți umani care funcționează conform unui plan prestabilit". Dintr-o altă secvență aflăm despre destinul digital al unui profesor de cibernetică, cel care a devenit cobaiul propriilor experiențe- Căpitanul Cyborg. Prof. Michael Heim atrage atenția că amestecul dintre om și mașină e sinistru, și că,, un sat internațional global, alimentat cu o accelerată competiție și condus de informație poate fi locul unei barbarii fără precedent". O altă poveste, a lui Mario Borgia, descendent al papei Alexandru al VI-lea, se finalizează tot cu o concluzie îngrijorătoare,, Trăim într-o eră în care nu mai există doar indivizi izolați interesați de vis, de virtual, acum o întreagă societate globală se deplasează în miezul visului, al realității virtuale...într-o lume apocaliptică, și, dacă nu credeți, încercați să deschideți televizorul la întâmplare". De la prof. Mihai Nadin , Aisha află despre George Enescu, îi ascultă muzica, aceasta îi „sădește în sufet iubire și o melancolie luminoasă". Realizează că dragostea pentru Enescu se petrece la mari adâncimi sufletești(este , de fapt, prețuirea autorului pentru ilustrul muzician), se documentează pășind pe urmele sale la Liveni Dorohoi, Iași, Viena. Observă că în România oamenii sunt cu poftă de viață, cu deschidere spre lume și bucurie. La Iași, vizitează expoziția unui artist plastic, Felix Aftene, ,, un autentic scrib vizual al erei post industriale, care caută corespondențe între vechile mituri și actuala condiție a omului -trofeu, veșnic rătăcitor în inima golului, a unui non spațiu, golit de electricitatea sentimentelor și a valorilor morale, o lume în descompunere- o hiperrealitate, un fel de joc cibernetic, dar sădește în această lume stranie germenii renașterii și ai speranței, prin includerea unor îngeri, vechi arhetipuri, hieroglife sacre și icari". Depistăm ingenioasa modalitate a autorului de a-și expune viziunea sa despre artă. Reluând povestea, compania,, Hanson Robotics" se mută la Hong-Kong, unde va veni și Aisha, în orașul care tinde să devină un oraș somnambul, prilej pentru autor să noteze: „Somnambulismul indus de noile tehnologii este o mare provocare pentru lumea actuală și poate fi folosit uneori ca o armă de adepții unui gulag digital". Scriitura continuă cu construirea robotului George Enescu, la 45 de ani, în deplină maturitate creatoare și frumusețe fizică, în perioada unor mari succese în lume, cu bucuria de a fi ales un artist prin intermediul căruia,, natura se transformă în cultură". Aisha își urmează visul, în ziua în care robotul său George susține primul concert, este răpită și dusă în orașul somnambulilor, poveste sa fiind continuată de robotul George Enescu, un motiv în plus să se îndrăgostească și de scriitura sa,, care a împrumutat ceva din boarea gândurilor mele".

Finalul aparține poveștii robotului George Enescu, care suferă că are o conștiință dublă, de făptură hibridă cu mentalul apropiat de cel sufletesc, dar este o mașină. Crede că mașinile create de inteligența artificială vor rescrie istoria, nu are emoții, nu înțelege dispariția creatoarei sale. Printr-o discuție cu o chinezoaică, ni se atrage atenția asupra fragilității comunităților în era post-umană, unde ,, moralitatea este invers proporțională cu progresul tehnologiei". Robotul George Enescu începe să aibă probleme de conștiință, se consideră,, strigoi cibernetic", compune tot mai greu. Deși concertează, un ultim discipol al său sesizează diferența de interpretare, fără suflet, fără viața interioară,, care să încarce fiecare sunet cu o sensibilitate aparte". Concluzia: Aisha trebuie să se împace cu gândul că viul este imposibil de imitat perfect de către inteligența artificială, oricât de avansată ar fi aceasta. Robotul reușește să se umanizeze, drama sa este o proiecție a opiniei autorului despre condiția existenței în era post umană. Robotul se sinucide. Un avertisment și o speranță: Umanitatea va rezista căderii erei digitale și va renaște.

Reușita acestui roman nu rezidă doar din tratarea unei probleme capitale cu care se confruntă omenirea în prezent. Remarcăm o foarte bine gândită construcție romanescă, o continuă și ingenioasă împletire între ficțiune și realitate, capacitate de introspecție, o foarte atentă cunoaștere și percepție a lumii. Ne întâlnim adesea cu poetul Constantin Severin, profund, talentat, autentic. Gândirea întregului ca o sumă de povești care se intersectează, se completează, povestea protagonistei, care se închide în cerc, e o urmare a unei concepții a autorului, la care subscriem:,, Ca să cunoști sufletul unui om, e suficient să-i cunoști povestea. Sufletul tău e povestea vieții tale. După noi nu rămân decât poveștile, lumea e o imensă pânză de păianjen alcătuită din povești".

Eveniment

Luceafărul nostru luminează și în Bulgaria

Iulie 2025... Ne aflam împreună cu mai mulți prieteni în vacanță, în orașul bulgar Sveti Vlas. Nu eram pentru prima dată aici și, sperăm, că nici pentru ultima. E un oraș vechi și frumos, cu locuri liniștite ca pentru noi și gălăgioase ca pentru tineret. Ne bucuram de vacanță (fie și scurtă), când am aflat întâmplător de un eveniment de excepție de care nu am știut, pentru că nu aveam de unde să știm: în data de 25 iulie curent, la Sveti Vlas a fost dezvelit un basorelief al „poetului și publicistului român Mihai Eminescu", cum scria după eveniment presa de acolo. Ceremonia a avut loc pe Aleea Națiunilor, la doar vreo trei sute de metri de locul unde ne aflam noi. Cu siguranță am fi venit. Dar important este că acest eveniment a avut loc, iar noi ne bucurăm că am avut posibilitatea măcar să ne pozăm și să admirăm basorelieful lui Eminescu. Luceafărul nostru luminează și în Bulgaria.

Am aflat (post-factum) că la eveniment au participat ambasadorul României în Bulgaria, Brândușa Ioana Predescu, și ambasadorul Bulgariei la București, Radko Vlaykov. Au fost invitați și reprezentanți ai

misiunilor diplomatice din alte țări.

Ce am reușit să aflu despre lucrare? Basorelieful lui Mihai Eminescu a fost amplasat de Fundația „Memoria Bulgară – Frații Dinevi" pe Aleea Națiunilor pe care a și creat-o. În prezent, există basoreliefurile lui Vasil Levski, Hristo Botev, Sándor Petőfi, amiralului rus Fyodor Ușakov, amiralului englez Horatio Nelson, mareșalului francez Philippe de Clercq, jurnalistului american Januarius McGahan, unificatorului Italiei Giuseppe Garibaldi, scriitorului polonez Adam Mickiewicz, poetului și dramaturgului german Friedrich Schiller, prințului georgian Alexei Țereteli, filosofului kazah Abai, samuraiului japonez Seigo Yamazawa etc.

Curios de cele întâmplate, am început să studiez ce scrie Internetul despre eveniment. În viziunea ambasadorului Brândușa Predescu, evenimentul „este o expresie a unei profunde conexiuni spirituale și culturale care transcende granițele și timpul". „Deși a văzut Marea Neagră o singură dată - în 1882, Eminescu a rămas profund impresionat de orizontul mării. Într-o scrisoare adresată iubitei sale Veronica Micle, i-a împărtășit visul său de a găsi pacea după moarte tocmai pe acest țărm", a subliniat diplomatul . „Astăzi, visul său se reflectă aici - pe coasta Mării Negre. Acesta este un pod de memorie, iubire și cultură între două popoare", a menționat ambasadorul României.

Ambasadorul Bulgariei la București, Radko Vlaykov, a declarat că basorelieful este un simbol al profundei cooperări culturale și istorice dintre Bulgaria și România. „Nu există un loc mai potrivit pe coasta bulgară a Mării Negre pentru un al doilea basorelief al lui Eminescu, decât Sveti Vlas. Aleea Națiunilor începe cu Levski și Botev, iar Botev ca poet este foarte asemănător cu Eminescu - ambii au avut un parcurs creativ scurt, dar extrem de rodnic", a declarat diplomatul bulgar.

«Este o onoare pentru mine să fiu aici, pe coasta Mării Negre. Ca bulgar din România, am încercat întotdeauna să creez punți de legătură, pentru că știu cât de important este să construim legături între popoare", a declarat deputatul Georgi Nakov.

Aleea Națiunilor este foarte frumoasă, am vizitat-o și în anii trecuți. Se află chiar în portul Sveti Vlas. „Scopul Aleii Națiunilor este de a sublinia respectul nu numai pentru eroii Bulgariei, ci și ai altor țări, creând astfel punți între popoare prin memoria culturală și aprecierea istorică", a declarat pentru un post de televiziune Ivan Nikolov, primarul orașului Sveti Vlas.

După cum spuneam, basoreliefurile din bronz cu chipurile eroilor naționali și informații scurte despre aceștia sunt amplasate pe Alee. În acest fel, turiștii bulgari și străini află mai multe informații despre alte țări și personalitățile proeminente ale acestora.

***

La basorelieful lui Eminescu
din Sveti Vlas

Mă iartă, te rog, Sire, că am venit desculț,
Cu chelia pârlită și pantalonii scurți!
Eu mă bronzam alături, pe plaja de nisip
Când te-au adus la mare, adică al tău chip.

Tu luminezi de-acuma și-aici, la Sveti Vlas,
Ce rău îmi pare, Sire, că mâine-o să te las!
Eu plec din nou acasă, la noi, la Cernăuți,
Tu, valurile mării rămâi să le asculți.

Și eu le-am admirat, mă rog, câteva zile
Și, totuși, reușit-au la vers să mă inspire,
Iar tu rămâi să-nfruți a mărilor stihii,
O, Sire, îmi dau seama, ce versuri o să scrii!

Aici, în portu-acesta, corăbii vin și pleacă,
E muzică, distracții, e chef mai mult de-oleacă,
Tu vei privi din piatră cu ochii tăi din cer
Crezând doar în povestea amorului de fier...

Nu ți-am adus în brațe coroane în parfum
Așa, ca peste tot, cum e la modă-acum,
Și dacă azi pe-aici mi-s pașii abătuți,
Îți las o-mbrățișare din vechiul Cernăuți...

Nicolae ȘAPCĂ
28.07.2025, Sveti Vlas, Bulgaria

Septentrion literar
Літературна північна зірка
(рум. мовою)

Журнал Громадської організації
«Об'єднання румунських письменників в м. Чернівці»

№ 1(64) 2025 Видається з березня 1999 року

Видавець: ГО **«Об'єднання румунських письменників в м. Чернівці»**

головний редактор: **Микола ШАПКА**
заступник головного редактора: **Кароліна ЖИТАРУ**
Дизайн/технічне редагування: **Міхай ШАПКА**

Адреса редакції: **58000, м. Чернівці, площа Центральна, 9**

Електронна адреса: **nicolaesapca@gmail.com**

друк: **ФОП Артур Зволейко**

Тираж: **1000 примірників**

Ідентифікатор медіа: **R30-06435**

Відповідальність за зміст матеріалів, опублікованих у журналі,
належить виключно авторам.

SUMAR

Revenire ***Nicolae Șapcă....pag.3***

Septentrion literar — o revistă aflată la a doua resuscitare

Ștefan Hostiuc....pag.4

Poetul în grădina lui Akademos

Arcadie Suceveanu....pag.8

Poeta ucraineană Tamara Severniuk: „Scrisul românesc nu-mi este străin”

Vasile Carlașciuc....pag.9

Dacă vrem să trăim într-o lume mai bună...

Maria Toacă....pag.11

Versuri ***Marin Gherman....pag.12***

Versuri ***Doina Bojescu-Staric.... pag.14***

Provocările lumii contemporane în viziunea lui Constantin Severin

Paraschiva Abutnăriței...pag.16

Luceafărul nostru luminează și în Bulgaria

Nicolae Șapcă....pag.18